

Dokument nr. 5.

(1984–86)

Forsvarets ombudsmannsnemnds beretning til Stortinget om virksomheten i tiden 1 januar – 31 desember 1985.

REGISTER

	Side
Innledning	3
Generelle synspunkter	3
Saker som er behandlet	5
Verneplikt, utskrivning, rulleføring	6
Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse	7
Opptjening, godskriving, tjenestetidens lengde	10
Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering	10
Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr	18
Forlegningsforhold	19
Kosthold	19
Tjenesteforhold	19
Permisjoner	20
Velferd	21
Disiplinærsaker	21
Forholdet mellom befal og menige	23
Tillitsmannsordningen	23
Økonomiske forhold	24
Sykesaker	24
Sosiale saker	28
Forsvarets skolevirksomhet	31
Vervede	33
Befalssaker	33
Sivilt personell i Forsvaret	39
Ombudsmannsnemndas befaringer	39

INNLEDNING

Ombudsmannsnemnda har i 1985 bestått av:

Ombudsmann Edgar Andreassen, Oslo
Ombudsmann Per A. Utsi, Oslo
Hans Nordahl Jensen, Bodø
Erlend Rian, Tromsø
Ola D. Gløtvold, Engerdal
Kjell Reinsfelt, Tønsberg
Georg Jacobsen, Bergen
Per Håpnes, Hell.

Ombudsmann Edgar Andreassen fratradte sin stilling etter oppnådd pensjonsalder den 31 mai. Stortingsrepresentant Per A. Utsi tiltrådte stilling som ombudsmann og formann i nemnda den 1 juni.

Nemnda har i 1985 gjennomført befaringsved Sessvollmoen, Hvalsmoen og Egge-moen. Befaringene er nærmere omtalt under avsnittet «Nemndas befaringer».

Nemnda har dessuten besøkt den store repetisjonsøvelsen «Øvelse Elg-85» som fant sted i østlandsområdet i september. Også denne omtales nærmere under avsnittet «Nemndas befaringer».

Nemnda har holdt møter den 19–20 februar, 30 mai, 21 august.

I tillegg har nemnda hatt møte med fellesutvalget for tillitsmenn i Osloområdet den 20 mars. Dessuten et møte med befalsorganisasjonene om personellsituasjonen i Forsvaret den 20 november og med Forsvarsdepartementet om samme sak samme dag. De to sistnevnte møter er omtalt senere i beretningen.

Nemnda har i år som tidligere år vært representert på landskonferansen for tillitsmenn i Forsvaret. Ombudsmannen har også deltatt på møte i landsutvalget for tillitsmenn.

Også i år har Ombudsmannen, kontorsjefen og nemndas medlemmer holdt orienteringer om ombudsmannsordningen ved en rekke av Forsvarets skoler og ved mange av de tillitsmannskurs som er avholdt ved de forskjellige avdelinger.

Orienteringer om ombudsmannsordningen overfor befal skjer bl a ved at Ombudsmannen foreleser ved stabsskolene.

Protokoll fra nemndas møter og befaringer følger beretningen som utrykt bilag.

Generelle synspunkter

Det er i år behandlet ialt 307 saker, hvorav 289 nye saker. Sett i forhold til saksantallet i fjor er det en viss økning, da antallet var 276 nye saker.

Ser en utviklingen over en toårsperiode blir økningen i saksantallet betydelig. Nemnda vil imidlertid ikke trekke spesielle konklusjoner på dette grunnlag, men nevner likevel at den største relative økning i saksantallet fra 1984 til 1985 har funnet sted i kategorien befalssaker og sivilt personell. I sistnevnte kategori dreier det seg imidlertid om svært lave tall nominelt. Blant sakene fra de vernepliktige er det fortsatt høye tall under gruppen overføring, forflytning, dimettering og gruppen fritaking, utsettelse.

Mange søker om overføring til tjenestested nærmere hjemmet på grunn av sykdom eller andre problemer hos nære pårørende. Nemnda registrerer, og har forståelse for, at beredskapshensyn nødvendiggjør en relativt restriktiv behandling av slike saker. Det kan likevel registreres en høy imøtekommelsesandel blant denne type klagesaker. Det stabile og høye antall overførings saker bekrefter på ny at soldatenes største problemer knytter seg til det å måtte tjenestegjøre langt hjemmefra.

Nemnda antar at det vil være aktuelt å vurdere nærmere mulighetene for en noe utvidet praksis med overføring til Heimevernet etter 3 mndrs tjeneste for derved å løse problemene for flere av dem som har reelle vansker i forbindelse med en militærtjeneste langt hjemmefra.

Et annet stort saksområde er søknader om utsettelse med resterende tjeneste for å begynne på skole eller tiltre stilling. Tidligere dimettering i forbindelse med skolegang er i hovedsak aktuelt for oktoberinnkallingen i Hæren og juliinnkallingen i Sjø- og Luftforsvaret. De fleste av disse har en ordinær dimisjonsdato 7–8 uker etter vanlig skoleårs begynnelse i august. Regelen om adgang til tidligere dimettering inntil 6 uker før ordinær dimisjon skaper derfor ofte det problem at den vernepliktige likevel ikke når frem til skoleårets begynnelse, men går glipp av en uke eller to.

Denne type saker er også tildels arbeidskrevende idet de er konsentrert til de siste par ukene før skolestart i august.

Nemnda har bl a under sine befaringer registrert den økende arbeidsbelastning avdelingene har i forbindelse med mannskapenes søknader om sosial støtte. Særlig gjelder dette det store antall søknader om botillegg, støtte til renteutgifter på boliglån og andre lån opptatt før innrykk. Velferdsoffiserene peker på at denne type saker nå har økt i antall slik at det blir svært lite tid til mer ordinært velferdsarbeid og som derfor rammer velferdsoffiserens trivselsskapende arbeid.

Det har vært antydning at man burde vurdere mulighetene for å få overført behandlingen av slike økonomisaker for mannskapene til organer i den enkeltes hjemkommune.

Befalstsituasjonen har stått sentralt i den offentlige debatt i 1985. Som nevnt foran har nemnda hatt møte med både befalstorgansasjonene og Forsvarsdepartementet om personellproblemene i Forsvaret.

Det er nemndas oppfatning at en varig befalsmangel vil kunne svekke soldatopplæringen og redusere trivsel og effektivitet i tjenesten.

Nemnda konstaterer at befalssituasjonen er særlig vanskelig ved enkelte tjenestesteder i Nord-Norge.

Det er imidlertid opplyst at myndighetene har under vurdering tiltak for å avhjelpe befalsmangelen, særlig ved de mest utsatte tjenestesteder. Nemnda antar at også Forsvaret som andre offentlige etater vil måtte anstrenge seg sterkere enn hittil for å forhindre avgang av fagpersonell og samtidig sikre en tilfredsstillende nyrekruttering av kvalifisert arbeidskraft.

Som det vil fremgå av nemndas rapport fra befaringen ved Hvalsmoen ble spørsmålet om en eventuell nedleggelse av Hærens ingeniørhøyskole berørt under nemndas besøk.

Lærerrådet ved skolen gjorde henvendelse til Ombudsmannen da forslaget om nedleggelse ble kjent, og ba om Ombudsmannens vurdering av en rekke spørsmål rådet anså som vesentlige i forbindelse med en eventuell nedleggelse av skolen.

Ombudsmannen antok at dette er en sak som ligger utenfor hans kompetanseområde hvorfor man fant å avstå fra nærmere kommentarer.

Etter nemndas befaring er en av departementet underrettet om at elevkullet som startet i 1985 vurderes utvidet ved opptak av flere elever og at mulighetene for felles militær/sivil drift av skolen oppe til fornyet vurdering. Også andre forhold som Stortingets

forsvarskomiteé har tatt opp er tatt opp til behandling.

Med utgangspunkt i konkrete tilfeller har Ombudsmannen tatt opp med departementet spørsmålet om en bedring av informasjon overfor de vernepliktige om deres lovmessige beskyttelse mot berøvelse av stillinger og a innkalling til militærtjeneste m v. Saken er nærmere omtalt under avsnittet om sosiale saker.

Mobbing i Forsvaret

Under debatter i Stortinget om nemndas beretninger har det blitt reist spørsmål om hva som fra nemndas side kan gjøres for å redusere mobbeproblemet i Forsvaret.

Nemnda har med tilfredshet merket seg den store interesse som utvises med sikte på å bekjempe mobbingen, både fra ledelsens og tillitsmennenes side i Forsvaret. Temaet har også fått en bredere plass i Forsvarets tillitsmannsopplæring.

For nærmere å klarlegge omfanget av problemet og iverksatte tiltak mot mobbingen, har Ombudsmannen tilskrevet Forsvarsdepartementet og landsutvalget for tillitsmenn om saken.

Forsvarsdepartementet har besvart henvendelsen slik:

«Det vises til brev fra Ombudsmannen for Forsvaret datert 30 oktober i år.

Forsvarsdepartementet har ingen totaloversikt over det omfang mobbing har i Forsvaret. Det grunnlag vi pr idag har om problemet, er en undersøkelse foretatt av Forsvarets psykologitjeneste som et pilotprosjekt. Undersøkelsen ble foretatt med intervjuer av 147 soldater og 4 befal ved Brigaden i Nord-Norge.

Av denne undersøkelsen, med et begrenset antall personell, kunne 7,5 % av soldatene karakteriseres som mobbeofre. Ut over de opplysninger som foreligger i denne rapporten, har departementet intet materiale som viser størrelsesordenen av mobbing.

I et brev fra Forsvarssjefen til Forsvarsministeren datert 12 juni i år skriver FSJ bl a:

«Av tiltak som er iverksatt ved avdelingene kan nevnes:

- bedre informasjon til befal og mannskaper
- innskjerping av instruksjoner for leirbefal og MP
- bedre kontroll i forbindelse med nyinnrykk for å redusere veteranvirksomheten
- aktivisering med idrett, velferd, undervisning etc
- strenge disiplinære reaksjoner overfor mobbere og ledere av veteranvirksomhet.

Som det fremgår av foranstående synes det som Forsvaret er godt i gang med å treffe tiltak som kan medvirke til å redu-

sere mobbingen i Forsvaret. Det kan også nevnes at tillitsmannsapparatet er trukket inn i arbeidet med å motvirke mobbing.

Kopi av FSJens brev datert 12 juni og rapporten om Mobbing i Forsvaret vedlegges til orientering.»»

Fra landsutvalget for tillitsmenn (LTF) foreligger følgende orientering:

«Grunnlaget for vår oppfatning om omfanget av mobbing, baserer seg i størst grad på inntrykket vi får på tillitsmannskurs. Vi har da direkte kontakt med tillitsmenn på lokalt plan, og de har en bra oversikt over mobbeproblemet ved sin avdeling.

Inkorporert i kurset har vi redegjort for Landsutvalgets arbeid for å bekjempe mobbing. Dette har en to-sidig effekt. Tillitsmennene blir aktivisert og får noe mer å holde seg til i sitt arbeid vedrørende mobbing. I tillegg åpner vi for diskusjon, og får derved ett innblikk i problemet ved den enkelte avdeling. Videre har vi «Pilotundersøkelsen om mobbing i Forsvaret» å holde oss til.

På bakgrunn av dette mener vi at mobbing er utbredt i så stor grad at det er nødvendig med en intensivering av arbeidet med bekjempelse av problemet. I det siste året merker vi oss at tillitsmenn i sterkere grad fremmer ønsker om tiltak mot mobbing. Det mest fremtredende er ønsket om psykolog til å forelese ved IM-kurs. Dette har vært gjennomført ved noen kurs, og kritikken er udelt positiv. Vi mener at dette er så betydningsfullt at saken har vært tatt opp direkte med Statsråden og Forsvarskomiteen.

Psykologitjenesten på sin side arbeider for å utvide sin deltakelse ved TM-kurs.

Videre omtales mobbing i leiraviser og Soldat-Nytt. Vi vil påpeke at åpenhet, debatt og informasjon er en meget viktig del av arbeidet med å bekjempe mobbing.

Dette er vårt – tillitsmennenes – syn å saken, og i grove trekk, hva som blir gjort fra de vernepliktiges side. Parallelt arbeider også administrasjonen med problemet. Hva som blir gjort fra deres side, henviser vi til i brev fra FD til Ombudsmannen.

Vi må peke på betydningen av at admin og soldatene har felles syn på problemet mobbing. Et eksempel er LTF hvor man har enstemmig vedtak i saker om problemet.

Videre møter vi en meget positiv holdning i saker om dette emnet hos Forsvarets ledelse, og synes det er prisverdig.»

I rapporten fra den nevnte «Pilotundersøkelsen» blir det bl a slått fast at «enkelte soldater lider seg gjennom militærtjenesten på grunn av mobbing. Vi mener det er viktig med mer tiltaksorientert forskning omkring problemet. Konkret foreslår vi at Forsvaret oppretter en stipendiatstilling med hovedoppgave å føre vårt prosjekt videre.»

Det pekes også på at de kunnskaper og erfaring som etterhvert høstes gjennom intensivt forskning på tiltakssiden bør inngå

som en del av undervisningsopplegget for befal og helsepersonell i Forsvaret.

Rapporten tar også opp noen betraktninger om bruk av veteranvirksomhet i forebygging av mobbing i Forsvaret der det bl a heter:

«En mulig måte å bruke veteranvirksomhet i forebyggende arbeid ville være å gi veteranene oppgaver som setter dem i en omsorgsrolle i forhold til nye soldater. De velkomstarrangementene som veteranene i noen avdelinger i Nord-Norge har prøvd, er en kanalisering av veteranvirksomhet i en slik konstruktiv retning. En videreutvikling av dette kunne være å få i stand en ordning lik faddersystemet i skoleverket. Dette kunne gjøres ved å la en veteran få et nærmere definert ansvar for en ny soldat.»

Nemnda konstaterer at det nå er et bredere engasjement innen ulike ledd i Forsvaret med sikte på å redusere mobbingen.

Det er etter nemndas oppfatning særlig positivt at mannskapenes tillitsmenn synes å være sterkt opptatt av problemet, noe som vil kunne ha holdningsskapende virkning blant soldatene generelt.

Det er imidlertid grunn til å følge utviklingen med oppmerksomhet. Bedre opplæring i måter å bekjempe mobbingen på, både i befalsutdannelsen og tillitsmannsopplæringen antas å kunne gi positive resultater.

SAKER SOM ER BEHANDLET

I 1985 har Ombudsmannen behandlet 289 nye saker. I tillegg kommer 18 saker fra tidligere år, tilsammen 307 saker. Av disse sakene er 28 ikke ferdig behandlet i 1985. Avgjørelsen er endret til fordel for klageren i 131 saker.

I tillegg til denne oversikten er det som tidligere år behandlet et stort antall henvendelser angående forskjellige spørsmål. Ombudsmannen har her gitt råd og orientering om hvordan man best kunne få hjelp til å løse problemene.

Saksfordelingen på forsvarsgrenene og kommandoområdene, samt fordelingen av sakene på de forskjellige saksområder avviker ikke så meget fra tidligere år. Det skal likevel nevnes at det kan registreres en viss økning i saksantallet for Hæren, mens det er en mindre nedgang for Luftforsvaret i forhold til 1984. Stigningen i saksantallet for Hæren skriver seg i hovedsak fra avdelinger under DIV 6 og DKS.

De nye sakene som er behandlet i 1985 er tatt opp av:

Enkelte soldater	203
Grupper av soldater, tillitsmenn, avdelinger eller offiserer på vegne av mannskapene	13
Vervede	5
Befal	60
Sivilt personell	7
Ombudsmannen	1
	<u>289</u>

Sakenes fordeling på forsvarsgrenene er følgende:

FD og diverse høyere staber 26

Hæren:

Distriktskommando Østlandet ..	70	
Distriktskommando Sørlandet ..	14	
Distriktskommando Vestlandet	3	
Distriktskommando Trøndelag ..	9	
6. Divisjon	68	164
Heimevernet		11

Sjøforsvaret:

Avdelinger på Østlandet	9	
Avdelinger på Sørlandet	2	
Avdelinger på Vestlandet	12	
Avdelinger i Trøndelag	1	
Avdelinger i Nord-Norge	17	
Fartøyer	4	45

Luftforsvaret:

Avdelinger i Sør-Norge	20	
Avdelinger i Nord-Norge	23	43
		<u>289</u>

Menige mannskaper:	1983	1984	1985
Verneplikt, utskrivning, rulleføring	0	4	5
Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse	22	36	41
Opptjening, godskrivning, tjenestetidens lengde, tjenestelettelse	2	7	3
Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering	56	87	86
Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr	10	4	2
Forlegningsforhold	5	1	3
Kosthold	0	0	1
Tjenesteforhold	6	15	9
Permisjoner	9	15	12
Velferdssaker	0	0	1
Kantiner	0	0	0
Disiplinærsaker	17	12	10
Forholdet mellom befal og menige	0	0	0

Tillitsmannsutvalg	3	0	1
Økonomiske forhold	4	3	3
Sykesaker, tannpleie, ulykker	8	11	12
Sosiale saker	15	15	20
Forsvarets skolevirksomhet	7	16	8
Vervede	8	5	5
<i>Befal og sivilt personell:</i>			
Utnevelser, fast ansettelse, konstitusjon etc	4	3	1
Engasjement, åremål etc	4	6	9
Beordring, frabeordring, forflytning, plikttjeneste, avansement, ansiennitet ..	7	10	20
Aldersgrense, avskjed, oppsigelse	6	8	10
Tjenesteforhold	0	5	11
Permisjoner, ferie	1	2	0
Sykesaker, legetjeneste	1	0	0
Disiplinær- og straffesaker ..	1	0	0
Erstatning	2	2	2
Underbringelse	0	0	0
Familieboliger	3	1	1
Lønn	1	3	2
Godtgjøringer	5	4	9
Pensjon	0	1	2

Verneplikt, utskrivning, rulleføring

Det er behandlet 5 saker i denne gruppen.

Etter at avtjent verneplikt ble gitt godkjenning som ansiennitetsgivende praksis i offentlig sektor med virkning fra 1 jan 1977, har soldatene ved flere høve reist krav om en tilsvarende ordning også innenfor den private sektor.

Saken har – hittil uten resultat – vært drøftet mellom LO og NAF. På denne bakgrunn har landsutvalget for tillitsmenn i Forsvaret i et brev til Forsvarsdepartementet bedt om at saken blir løst lovveien. Ombudsmannen ble underrettet ved kopi av LTFs brev.

Etter det Ombudsmannen er kjent med har departementet ikke tatt endelig stilling til henvendelsen fra LTF. Det er imidlertid grunn til å anta at LO igjen vil søke å få en regel om lønnsansiennitet for avtjent førstegangstjeneste innarbeidet i tariffavtalen med NAF ved kommende tariffoppgjør.

En vernepliktig som var utskrevet for avtjening av førstegangstjeneste i Hæren hadde søkt om overføring til Sjøforsvaret. Hans begrunnelse var at han ved å gjøre 15 mndrs tjeneste i Sjøforsvaret ville oppnå et tilstrekkelig antall høyskolepoeng for opptak ved Norges Handelshøyskole. Tjeneste av 13-17 mndrs varighet gir nemlig 5 poeng, mens 12 mndrs tjeneste kun gir 4 poeng. Ombudsmannen ble anmodet om bistand.

Etter samråding mellom den verneplikti- ges rulleførende avdeling og vedkommende krigskommissariat ble søkeren overført fra Hæren til Sjøforsvaret.

En vernepliktig som var inne til første- gangstjeneste hadde uten hell søkt om opp- tak ved flere av Forsvarets skoler. Han had- de ikke oppnådd opptak, bl a under henvis- ning til at han tidligere var blitt straffedømt til et relativt langt fengselsopphold. Siden han av denne grunn ikke var skikket for opp- tak ved Forsvarets skoler, mente klageren at han heller ikke kunne være forpliktet til å avtjene vanlig førstegangstjeneste.

Ombudsmannen innhentet uttalelse fra klagerens tjenesteavdeling som bl a skrev:

«Kompaniet har gått gjennom sakens do- kumenter, og undersøkt med berørte institu- sjoner den praksis som følges ved opptak på militære skoler. Det synes klart at det er sol- datens dom på 2 år og 8 mndr ubetinget fengsel som er årsaken til at han ikke kalles inn til opptak ved militære skoler. Prinsip- pet ved opptak er plettfri vandel, men det gis dispensasjoner for mindre alvorlige for- hold. Det forbrytelse som soldaten er dømt for i dette tilfelle er så alvorlig at dispensa- sjon neppe vil bli gitt.

Soldaten stiller i sin søknad følgende spørsmål: «Hvorfor tar Forsvaret inn perso- nell som ikke har mulighet for å videreut- danne seg pga regelverket når de er klar over at personellet i følge norsk lov allikevel ikke skulle ha vært der?» Soldaten hevder også at personer med fengselstraff på over tre måneder ikke skal tjenestegjøre.

Dette må bero på en misforståelse hos sol- daten all den tid det ikke eksisterer generel- le retningslinjer i norsk lov for fritak fra mili- tærtjeneste på et slikt grunnlag. Straffelov- ens § 30 gir adgang til å fradømme en per- son retten til militærtjeneste, men såvidt en forstår er så ikke gjort i den angjeldende sak.

Soldatens søknader til militære skoler har ikke gått gjennom undertegnede. En er ikke kjent med at dispensasjon fra kravet om plettfri vandel er gjort i parallelle tilfeller tid- ligere. Kompanisjefen kan derfor ikke ta stil- ling til saken, men antar at Ombudsmannen vil kunne avklare dette med Forsvarets overkommando.»

Klageren ble gjort kjent med avdelingens redegjørelse som Ombudsmannen fant fyl- destgjørende.

En vernepliktig som først etter søknad var blitt fritatt for militærtjeneste etter fritak- ingsloven og overført til siviltjeneste, had- de senere søkt seg tilbakeført militær stil- ling. Han hadde i mellomtiden avtjent en del av førstegangstjenesten som sivilarbeider, men var etter søknad innvilget utsettelse med resttjenesten. Etter å være tilbakeført militære ruller ble han således innkalt til av- tjening av 180 dagers resterende første- gangstjeneste.

Mannskapet var imidlertid av den oppfat- ning at han – under henvisning til 28-årsre- gelen – ikke lenger kunne innkalles til slik resttjeneste.

Etter vernepliktlovens § 12, 2. avsnitt bort- faller plikten til førstegangstjeneste dersom den ikke er påbegynt innen utgangen av det år vedkommende fyller 28 år – og forsinkel- sen ikke skyldes egen forsømmelse.

Etter å ha innhentet supplerende opplys- ninger måtte Ombudsmannen underrette klageren om at klagerens plikt til å fullføre sin førstegangstjeneste ikke kunne anses suspendert ved tilbakeføringen til militær stilling. Hans førstegangstjeneste måtte an- ses som påbegynt før utgangen av hans 28 år og at han derfor var pliktig til å gjennomføre den tjeneste han var innkalt til.

Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse

Det er behandlet 41 saker i denne gruppe. I 31 saker er avgjørelsen endret til fordel for klageren.

Tre saker gjelder utsettelse med HV-øvel- se, 9 saker gjelder utsettelse med repeti- sjonsøvelse, 7 saker gjelder fritak fra første- gangstjeneste mens 22 gjelder utsettelse med førstegangstjenesten.

Den vanligste årsak til søknader om utset- telse med førstegangstjeneste, repetisjons- øvelser eller HV-øvelser er hensynet til påbe- gynt utdanning.

Denne saksgruppen domineres også sterkt av klager fra selvstendige næringsdrivende – særlig jordbrukere – som ofte får problemer med å gjennomføre sin militære tjeneste- plikt.

Det er Ombudsmannens inntrykk at mili- tære myndigheter strekker seg langt for å imøtekomme velbegrunnede søknader.

Mange søker også om utsettelse med førs- tegangstjenesten pga sykdom i nærmeste fam- ilie eller pga samboers/ektefelles ned- komst.

En vernepliktig var innkalt til avtjening av førstegangstjeneste fra jan 86. På grunn av svært utilfredsstillende boforhold hadde han satt igang oppføring av nytt hus, og inngått kontrakt om kjøp av materialer som skulle leveres til fastsatte tider. Klageren hevdet av innkallingen ville forsinke byg- gearbeidene og at det var stor fare for at han måtte bryte kontrakten med leverandøren – noe han i såfall ville bli stillt økonomisk an- svarlig for. Han ba derfor om Ombudsman- nens bistand for å få innvilget ett års utset- telse med førstegangstjenesten. Saken ble løst ved innvilgelse av 9 mndrs utsettelse.

En vernepliktig som drev et gårdsbruk av betydelig størrelse hadde søkt om å bli fritatt for førstegangstjeneste med den begrunnelse at han ikke kunne skaffe tilfredsstillende avløser i så lang tid. Det ble bekreftet av jordbruksmyndighetene at klageren ikke hadde nærstående familie som kunne overta ansvaret for gårdsbruket, og at det heller ikke var mulig å skaffe annen avløser. Fra lensmannen forelå bekreftelse på at det nylig var foretatt betydelige investeringer på gårdsbruket, og at et eventuelt avbrudd i driften derfor ville ha store økonomiske konsekvenser.

Søknaden om fritakelse var blitt avslått med den begrunnelse at det i foreliggende tilfelle ikke var hjemmel for fritak fra førstegangstjenesten.

Saken ble av klageren - via Norges Bondelag - tatt opp med Ombudsmannen. Etter en del korrespondanse i saken ble det fra klagerens militære avdeling bl a meddelt følgende:

«Stasjonen har tatt opp Deres spørsmål med Krigskommissariat Nord-Norge om overføring til Sivilforsvaret, og det ble enighet om at De vil bli forsøkt omfordelt til Sivilforsvaret ved den årlige omfordeling av uøvde mannskaper i 1986.

Utsettelsen til oktober 1986 opprettholdes inntil søknaden er behandlet av KKN ved den årlige omfordeling som en antar vil være avsluttet til 1 juli 1986.»

En HV-mann som alene og uten muligheter for leiet hjelp drev en pelsdyrfarm hadde søkt om å bli fritatt for videre tjeneste i Heimvernet. Han hadde tidligere hatt en rekke utsettelse på grunn av problemene med å forlate sin pelsdyrfarm. Som en varig løsning hadde han nå søkt om overføring til Sivilforsvarstjeneste.

Da han også var innkalt til ny HV-øvelse ba han om Ombudsmannens bistand for å få overførings søknaden raskere avgjort.

Ombudsmannen tok opp saken med vedkommende HV-distrikt som kunne meddele:

«Distriktet har overfor Krigskommissariat X foreslått soldaten overført til Y sivilforsvarskrets, som uten å ha behov har sagt seg villig til å ta ham i tilgang. Soldaten er i dag gitt melding om at han er gitt utsettelse med årets øvelse.»

En student som var innkalt til førstegangstjeneste hadde søkt utsettelse med den begrunnelse at et avbrudd i studiene i hans tilfelle ville innebære store ulemper for hans utdanning.

Søknaden var avslått bl a under henvisning til at soldatene blir gitt muligheter for å lese en del under førstegangstjenesten.

Saken ble tatt opp med Ombudsmannen samtidig som det ble fremlagt bekreftelse fra fakultetets vernepliktsutvalg på at det i klagerens tilfelle var behov for å delta i kollokvier, laboratoriearbeid og terminalbruk.

Den militære avdeling fant på dette grunnlag å kunne ta saken opp til ny vurdering og ett års utsettelse ble innvilget.

En vernepliktig hadde søkt om ett års utsettelse med førstegangstjenesten med den begrunnelse at han ikke følte seg medisinsk skikket.

Etter at legen hadde funnet mannskapet skikket for tjeneste var søknaden avslått.

Søkeren anket saken, nå også med den begrunnelse at han var begynt i lære innen fotobransjen. Læretiden var antatt å vare ca ett år. Opplysningene ble dokumentert.

Ombudsmannen tok saken opp med rulleførende avdeling som fant å kunne innrømme ett års utsettelse. Det ble også vist til at personellsituasjonen ved den aktuelle innkalling var relativt god.

En vernepliktig som var innkalt til førstegangstjeneste fra primo mai 1985, hadde søkt om utsettelse til september med den begrunnelse at han var ansatt i et vikariat som utløp i august måned. Med stillingen fulgte hybel som han var kontraktsmessig forpliktet til å betale leie for frem til vikariatets utløp. Den månedlige leie var kr 1 500.

Arbeidsgiveren som bekreftet husleiekontrakten, gikk sterkt inn for usettelsessøknaden og viste til de vansker som ville oppstå for bedriften.

Avdelingen fastholdt avslaget og skrev bl a:

«Når det gjelder hybelen som De har undertegnet leiekontrakt på til 1. august -85, kan følgende opplyses. Dersom leieavtalen er inngått mer enn 6 mnd. før en skal møte til førstegangstjeneste, og de samlede boutgifter ikke overstiger 1 800 kr pr mnd., kan disse utgifter søkes dekket av Forsvaret. I dette tilfellet har saken vært forelagt Velferdskontoret Forsvarets Overkommando, som sier at ut fra de foreliggende opplysninger fyller De kravene til å få dekket Deres utgifter til nåværende bolig frem til 1. august -85.

Ut fra tidligere korrespondanse og telefonsamtale, samt det som her fremkommer, finner ikke X hoveflystasjon å kunne innvilge den søkte utsettelse.

Innkallingen til 7. mai -85 opprettholdes.»

Ombudsmannen fant ikke grunnlag for å karakterisere avgjørelsen som urimelig.

En vernepliktig anmodet om Ombudsmannens bistand til å slippe militærtjenes-

ten. Hans begrunnelse var at han som gårdbruker ikke hadde muligheter for å gjennomføre militærtjenesten uten å måtte legge ned gårdsdriften.

Etter at Ombudsmannen hadde gjort søkeren oppmerksom på at det ikke var anledning til å fritta mennskaper på dette grunnlag, ble saken løst ved overføring til Heimevernet etter 90 dagers rekruttskole.

En vernepliktig som var innkalt til repetisjonsøvelse vinteren 1985 hadde fått avslag på sin søknad om utsettelse med øvelsen.

I forbindelse med sin anke ba han om bistand fra Ombudsmannen. Mannskapet begrunnet sin anke med at øvelsen ville kollidere med lofotfisket hvorunder han skulle være mannskap på sin fars fiskebåt. Faren var oppe i en særdeles vanskelig økonomisk situasjon etter et forlis og hadde satt seg i stor gjeld ved anskaffelse av et nytt fartøy. Det ble dokumentert at faren vanskelig kunne skaffe seg kvalifisert erstatter for sin sønn, og at lofotfisket kunne få avgjørende betydning for farens fremtid som fiskeskipper.

Etter at søkeren hadde sagt seg villig til å opptjene øvelsen etter endt lofotfiske ble utsettelsen innvilget til høsten 1985.

En vernepliktig som, etter ca 1 mndts tjeneste i ny stilling var blitt innkalt til avtjening av førstegangstjeneste hadde søkt om utsettelse med militærtjenesten. Søknaden var begrunnet med at han ville bli fratatt stillingen hos sin arbeidsgiver. Derimot hadde bedriften sagt seg villig til permisjon dersom noe utsettelse ble innvilget.

Ombudsmannen viste til at loven om forbud mot at arbeidere blir berøvet sin stilling på grunn av innkalling til militærtjeneste m v av 29 mars 1940 ikke ville komme til anvendelse i det foreliggende tilfelle, og mente derfor at vektige velferdsgrunner talte for utsettelse.

Søkeren hadde i millomtiden påbegynt militærtjenesten, men ble etter et par ukers tjeneste gitt utsettelse og foreløpig dimittert.

En vernepliktig hadde fått avslag på sin søknad om utsettelse med repetisjonsøvelse i september 1985. Søknaden var begrunnet med at hans kone som ventet nedkomst medio september trengte hans støtte og nærvær. Dessuten viste han til at han etter gjeldende regler har krav på 14 dagers omsorgspermisjon i forbindelse med fødselen.

Ombudsmannen viste til at det tidligere var gitt utsettelse i tilsvarende tilfeller.

Utsettelsessøknaden ble deretter innvilget, men mannskapet ble samtidig gjort kjent med at ny innkalling ville finne sted våren 1986.

En vernepliktig hadde søkt om utsettelse med resttjenesten for å begynne på en videregående skole han hadde fått plass ved.

Søknaden var avslått og Ombudsmannen ble anmodet om bistand. Ankeinstansen fastholdt avslaget idet det ble vist til at skolen på forespørsel hadde bekreftet at opptaksløftet kunne overføres til påfølgende skoleår.

Ombudsmannen fant intet å bemerke til avgjørelsen.

En vernepliktig som var innkalt til repetisjonsøvelse søkte om fritak fra militærøvelsen, alternativt overføring til annen tjeneste, med den begrunnelse at hans hørselskade ville bli forverret i sin nåværende stilling som vognfører. Han hadde tidligere bedt om overføring til annen stilling – uten at dette var imøtekommet.

Innkallingen ble imidlertid fastholdt, men hans avdeling lovet å sørge for overføring til annen tjeneste der det lettere kunne tas hensyn til hans hørselskade.

Såvel klageren som Ombudsmannen fant avgjørelsen rimelig.

En vernepliktig hadde fått avslag på en søknad om utsettelse med resttjenesten (6 mndr) pga skolegang.

Søknaden var begrunnet med at han allerede før innkalling til militærtjenesten hadde fått løfte om studie plass ved en høyskole i USA. Han hadde også betalt forskudd på skolepenger og var pga militærtjenesten innvilget utsettelse med studiestart. Da det fra skolens side var opplyst at det nå var stor søkning til skolen, var søkeren redd for å bli fratatt den tildelte studie plass. Det forelå heller ikke alternative studiemuligheter i søkerens tilfelle.

Ombudsmannen ble anmodet om bistand og fant, etter å ha undersøkt saken, at det forelå vektige velferdsgrunner for utsettelse. Da det heller ikke var påberopt personellmessige hindringer for utsettelse, ble ankeinstansen bedt om fornyet vurdering av saken.

Etter at saken også var drøftet med Generalkrigskommissariatet fant Luftforsvarsstaben som ankeinstans – under sterk tvil – å kunne imøtekomme utsettelsessøknaden.

Opptjening, godskriving, tjenestetidens lengde

Det er behandlet 3 saker i denne gruppen. I tillegg to saker fra tidligere år.

En vernepliktig som var inne til førstegangstjeneste var kommet i tvist med sin avdeling om den korrekte dimiteringsdato. Soldaten hadde – før hans nåværende tjeneste startet – avtjent 51 dager som elev ved en befalsskole. Selv om han ikke hadde fullført befalsutdannelsen mente klageren at han hadde krav på å få godskrevet de nevnte 51 dager ved befalsskolen, og at han således skulle dimiteres 51 dager tidligere enn det kull han var innkalt sammen med.

Han ba Ombudsmannen om bistand til å få spørsmålet avklart.

Da det sterkt nærmet seg den dato klageren mente var riktig dimiteringsdato, valgte Ombudsmannen å forelegge saken for Hærstaben direkte til uttalelse. Fra Hærstaben innlöp bekreftelse på at aspirantperioden på 51 dager ved befalsskolen måtte godskrives som del av rekruttskolen.

I samsvar med dette, og i samråd med soldatens tjenesteavdeling, ble klageren dimittert 51 dager tidligere enn de øvrige i hans kull.

Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimitering

Det er behandlet 86 saker i denne gruppen. Av disse gjelder 23 saker søknad om tidligere dimitering, 18 saker gjelder overføring til Heimevernet/Sivilforsvaret, 45 saker gjelder søknad om overføring til annet tjenestested.

I 39 saker er avgjørelsen endret til fordel for klageren. Dette gjelder først og fremst de saker som dreier seg om førtidsdimitering, men også mange klager på avslåtte søknader om overføring til tjenestested nærmere hjemmet er imøtekommet. I slike tilfeller har det foreligget tungtveiende velferdsgrunner for overføring. I flere av de saker der overføring til tjenestested nærmere hjemmet ikke er imøtekommet, har vedkommende militære avdeling sagt seg innforstått med at søkerens problemer ville bli søkt avhjulpet ved innvilgelse av berettiget velferdspolisjon.

Ombudsmannen har i noen tilfeller funnet grunn til å bebreide myndighetene for sen saksbehandling av overføringssøknader.

En vernepliktig hadde søkt om førtidsdimitering 3 uker før ordinært dimisjonstidspunkt og fått denne muntlig innvilget for å begynne på et 5 mndrs tømmerkurs i regi av

Arbeidsformidlingen. Han var lovet ansettelse i et bygningsfirma etter fullført kurs.

Tilsagnet om førtidsdimitering ble imidlertid senere trukket tilbake da det ble bekræftet at han ville få stillingen i bygningsfirmaet uten å ha gjennomført kurset.

Soldaten tok så kontakt med Ombudsmannen og saken ble løst ved at Arbeidsformidlingen sa seg villig til å oppta klageren etter ordinær dimitering selv om kurset da hadde vart i 3–4 uker. Soldaten sa seg tilfreds med denne løsning.

En vernepliktig hadde søkt om dimitering 1 mnd før ordinær dimisjonsdato. Han begrunnet sin søknad med at hans arbeidsgiver hadde et prekært behov for hans arbeidskraft, og at han selv dessuten hadde planer om å bygge seg hus hvorfor han snarest trengte å komme i inntektsgivende arbeid.

Det ble klarlagt at soldaten hadde vært i tjeneste i samme firma før militærtjenesten og at han nå var permittert i forbindelse med førstegangstjenesten.

Såvel hans militære avdeling som Ombudsmannen fant at det ikke forelå hjemmel for førtidsdimitering på dette grunnlag.

En vernepliktig som skulle dimitere den 26 aug hadde søkt om tidligere dimitering fra 14 aug for å begynne på skole den 15 august. Søknaden var avslått.

Klageren tok saken opp med Ombudsmannen og viste bl a til at han tidligere i løpet av tjenesten muntlig var stillet i utsikt dimitering innen skolestart 15 august.

Saken ble løst ved at klageren ble innvilget velferdspolisjon fra 14 aug slik at han kunne påbegynne studiene ved skolestart.

En vernepliktig hadde søkt om 6 ukers tidligere dimitering i forbindelse med at han hadde fått et 10 mndrs vikariat som bankfunksjonær.

Søknaden var avslått under henvisning til at det i dette tilfelle ikke dreiet seg om tiltrødelse av fast stilling. Saken ble tatt opp med Ombudsmannen som fikk bragt på det rene at banken på visse vilkår hadde stillet i utsikt fast ansettelse.

På dette grunnlag ble saken forelagt avgjørelsesmyndigheten til ny vurdering som nå fant å kunne imøtekomme søknaden.

En vernepliktig som skulle dimitere 9 juli 1985 hadde fått en stilling som han måtte tiltre 15 mai. Det var av arbeidsgiveren opplyst at dersom soldaten ikke kunne tiltre stillingen denne dato ville en annen bli an-

satt. Han søkte derfor om dimittering pr 15 mai og anmodet om Ombudsmannens bistand.

Den militære avdeling viste til at den om-søkte dimisjonsdato var noe tidlig i forhold til reglene om tidligere dimittering inntil 1 ½ måned før regulær dimitteringsdato.

Etter konferanse mellom avdelingen og arbeidsgiveren ble seneste tiltredelsesdato satt til 3 juni, og soldaten ble så dimittert den 30 mai.

En vernepliktig som var inne til førstegangstjeneste anmodet om Ombudsmannens bistand for å få utsettelse med resttjenesten. Søkeren var kommet opp i store vansker av ulike slag.

Umiddelbart før militærtjenesten hadde han inngått kontrakt om kjøp av leilighet i et boligbyggelag. Det hadde vært stor konkurranse om leiligheten og prosjekteringen hadde pågått i ca 2 år. Søkeren, som lenge hadde ønsket å bo nettopp i det strøk der leiligheten var under oppføring, syntes ikke han kunne la denne enestående mulighet for å skaffe seg eget bosted gå fra seg selv om han nå var innkalt til militærtjeneste.

Finansieringsopplegget for boligkjøpet forutsatte at rentebetalingen på et kortsiktig lån skulle påbegynnes omtrent samtidig som militærtjenesten tok til.

Huskjøpet var også begrunnet i at han hadde forlovet seg og at han levde i et anstrengt forhold til sin far. Det var problemer i barndomshjemmet.

Etter å ha skaffet seg oversikt over de rentebeløp som ville forfalle til betaling under førstegangstjeneste søkte han sin avdeling om å få disse dekket av Forsvaret.

Søknaden ble avslått og heller ikke en anke som fikk sin endelige avgjørelse i Forsvarsdepartementet førte frem. Departementet anførte bl a i sitt avslag:

«Etter FDs oppfatning har soldaten ikke hatt økonomiske forutsetninger for kjøp av bolig til kr. 525 000 hverken på det tidspunkt bindende avtale ble inngått eller når kjøpekontrakten ble undertegnet dagen før fremmøte til militærtjenesten. FD finner ikke å kunne tilstå soldaten dekning av renter på lån i dette tilfelle.»

Etter dette fant soldaten å måtte søke om midlertidig dimittering og utsettelse med resttjenesten for å komme i inntektsgivende arbeid slik at han kunne klare sine forpliktelser, forhindre kontraktsbrudd og tap av leiligheten.

Ombudsmannen ble anmodet om bistand. Under behandlingen av dimitteringssøknaden måtte soldaten overlate leiligheten til

en annen fordi rentene ikke ble betalt og da han heller ikke maktet å innfri kravet til egenkapital. Han var dessuten oppsagt fra den midlertidige hybelleilighet han leide sammen med sin forlovede.

Eter at såvel psykolog som garnisonsprest var konsultert ble soldaten meddelt midlertidig utsettelse med resterende førstegangstjeneste i mai 1985.

Hovedtillitsmannen ved en av våre større militære avdelinger i Nord-Norge hadde på vegne av 10 korporaler og menige sendt inn klage i forbindelse med søknader om tidligere dimittering pga skolegang. Samtlige 10 som var oppsatt for dimittering 9 okt hadde søkt om tidligere dimittering til skolestart varierende mellom 19 og 22 august. Søknadene var imøtekommet med en felles dimisjon pr 6 september.

Hovedtillitsmannen tok opp saken med Ombudsmannen og viste til at ingen av disse 10 var innrømmet 1 ½ mndrs førtidsdimittering slik reglene gir anledning til, og at den forholdsvis lange forsinkelse med skolestart ville påføre søkerne store ulemper for den videre skolegang.

Avdelingen begrunnet sitt standpunkt med at en eventuell dimittering på et tidligere tidspunkt ville påføre det gjenværende mannskap en urimelig belastning med vakter, beredskap etc, og at hensynet til likebehandling tilsa en felles dimisjonsdato selv om tidspunktet for skolestart varierte med noen dager mellom søkerne.

6. divisjon fikk saken som ankeinstans. Etter gjennomgang av saken fant divisjonen å måtte tillegge avdelingens argumenter avgjørende vekt og fastholdt derfor 6 sep som dimisjonsdato for de 10 soldater.

Anken ble således avvist, men avdelingen ble av Div 6 pålagt å påse at ingen av søkerne ble fratatt sin studieplass som følge av Forsvarets avgjørelse.

Ombudsmannen fant intet å bemerke til denne beslutning, men ba avdelingen om redegjørelse for hva som var gjort for å forhindre tap av studieplass slik de var pålagt av ankemyndigheten. Avdelingen meddelte at ni av søkerne var kommet igang med sin utdanning. Den 10. hadde ikke vist seg ved den skole han hadde fått plass ved og var sannsynligvis i arbeid.

En vernepliktig som gjorde tjeneste i Nord-Norge hadde fått plass på et grunnkurs ved en markedsføringsskole. Han hadde søkt og fått innvilget tidligere dimittering pr 7 sep. Dimitteringstilsagnet ble imidlertid trukket tilbake noen dager senere, da det

viste seg at kurset var lagt opp med kveldsundervisning over kun to kvelder pr uke.

På dette tidspunkt hadde soldaten imidlertid varslet skolen om at han ville ta plass som elev i begynnelsen av september slik han nå hadde fått ordnet seg. Han hadde også betalt inn et avdrag på kursavgiften. Etter at dimetteringstilsagnet nå var trukket tilbake tok han kontakt med Ombudsmannen med anmodning om bistand.

Ombudsmannen satte seg i forbindelse med Brig N som fastholdt at soldatens første søknad var feilaktig imøtekommet, men fant – i betraktning av hva denne feilaktighet hadde ført til likevel å kunne omgjøre beslutningen. Soldaten ble deretter gitt melding om dimettering 28 august.

En vernepliktig som skulle dimettere den 7 okt hadde søkt om tidligere dimettering fra 16 aug for å gå om igjen gymnasiets 3. klasse.

Søknaden var avslått da avdelingen antok at det i dette tilfelle ikke var hjemmel for imøtekomme. Ombudsmannen fikk saken til behandling og satte seg i forbindelse med skolen hvor det ble bekreftet at soldatens elevplass ville stå åpen for ham til oktober. Ombudsmannen fant ikke grunn til ytterligere tiltak i saken.

En vernepliktig hadde fått tilsagn om sivil stilling på det vilkår at tiltredelse fant sted 2 ½ mndr før ordinær dimetteringsdato. På dette grunnlag hadde han søkt om førtidsdimettering. Søknaden var imidlertid avslått med den begrunnelse at den ikke var hjemlet etter reglene om førtidsdimettering.

Søkeren sendte anke til Ombudsmannen som tilskrev Hærstaben slik:

«Søkeren som tjenestegjør i X har henvendt seg hit i anledning av at han har fått avslag på søknad om utsettelse med resterende del av førstegangstjenesten til å tiltre sivil stilling han har fått tilsagn om på det vilkår at tiltredelse skjer senest 2 ½ mnd før den ordinære dimetteringsdato 8 okt 85. Søknaden er ikke anbefalt av sjefen på grunn av personellsituasjonen. IR Y har avslått søknaden som ikke anses hjemlet i BPH 3-003 pkt 11.

Søkeren har i brev av 1 d m til Hærstaben og sendt via Ombudsmannen anket avgjørelsen. Av hensyn til tidsmomentet sendes søkerens anke direkte til Hærstaben for avgjørelse. Det er så vidt jeg kan se ikke fremkommet nye opplysninger i saken siden den ble behandlet av IR Y.

Jeg tør be om å bli underrettet om resultatet av ankebehandlingen.»

Fra Hærstaben innløp følgende redegjørelse til soldatens avdeling, med kopi til Ombudsmannen:

«Forsvarets overkommando/Hærstaben viser til anke med påtegninger og attestasjoner samt gjeldende bestemmelser i h t ref d angående førtidsdimisjon.

Tidligere dimisjon grunnet arbeid og utdanning (ref d) er en følge av og i tråd med vedtak av Stortinget. For å lette overgangen til det sivile liv har således Stortinget bestemt at personell kan gis utsettelse med resterende førstegangstjeneste inntil 1 ½ måned ved arbeid og utdanning.

HST har ikke grunnlag for eller adgang til å sette seg utover gjeldende retningslinjer innen saksområdet. Nevnte retningslinjer er grundig bekjentgjort slik at mannskapene kan foreholde disse overfor eventuell arbeidsgiver.

Soldaten søker dimisjon ca 2 ½ måned før ordinær dimisjon og vil således ikke komme inn under forannevnte bestemmelser.

HST er ikke behandlende instans i utsettelsessaker utover nevnte førtidsdimisjon. Søknad om utsettelse er således behandlet av rulleførende enhet som ikke har funnet å kunne innvilge denne (ref b).

Etter HSTs syn foreligger følgende muligheter for soldaten:

- At arbeidsgiver aksepterer tiltredelse etter dimisjon 1 ½ måned før ordinær dimisjon primo oktober 85. HST anser soldatens forhold hjemlet til førtidsdimisjon i h t ref d.
- At saken tas opp påny som ordinær utsettelsessak og da som anke til distriktskommando.

Det fremgår ikke om soldaten er blitt informert om at avslag fra rulleførende enhet kan ankes til høyere myndighet, eller om dette er gjort.

I fall soldaten benytter seg av alternativ b, ber HST om at avd gir saken prioritet samt at saken fremmes på den minst tidkrevende måte.»

Etter dette skrev Ombudsmannen et brev til klageren der det bl a het:

«Jeg forutsetter at Deres avdeling allerede har tatt opp saken med Dem på grunnlag av brevet fra HST. Om dette ikke er gjort vil jeg be Dem selv ta kontakt med avdelingsledelsen for å få avklart det videre forløp av saken.»

Ombudsmannen har senere intet hørt fra klageren.

En vernepliktig som skulle dimettere ultimo desember 1985 hadde fått tilbud om lærekontrakt i verktøymakerfaget på sitt hjemsted på betingelse av at han kunne tiltre i aug – sep og at bekreftende svar ble gitt innen 20 juni.

Det ble dokumentert at det var stor konkurranse om læringleplassene ved bedriften og at det neppe ville bli tatt inn nye lærlinger i 1986.

Etter at søknaden var avslått tok hovedtillitsmannen saken opp med Ombudsmannen på vegne av søkeren.

Etter samtale med arbeidsgiveren skrev Ombudsmannen slik til soldatens militære avdeling:

«Hovedtillitsmannen ved X har på vegne av søkeren bedt om min bistand i saken. Det vises til vedlagte kopi av hans brev av 19 d m med bilag. Som nytt dokument i saken er fremlagt erklæring fra arbeidsgiveren datert 19 d m.

Ved henvendelse til firmaet 20 d m har jeg fått opplyst at man der er villig til å utsette svarfristen til 27 juni og at firmaet også er villig til å vente til 1 okt d å med evt tiltredelse av søkeren. Svar må imidlertid være sendt innen nevnte frist, 27 juni, pga den store pågang fra andre kvalifiserte søkere.

Jeg tør be om at saken blir tatt opp til nytt vurdering på grunnlag av de nå foreliggende opplysninger, evt at saken forelegges Sjøforsvarsstabens.

Jeg er takknemlig for rask behandling av saken.»

Den 25 juni traff avdelingen følgende avgjørelse:

«Y har mottatt søknad om tidligere dimittering for Z.

Det gjøres oppmerksom på at fremsendelse av søknader skal gå tjenestevei slik at unødige forsinkelser i saksbehandlingen kan unngås. Ombudsmannen for Forsvaret er siste instans etter at søknadene er sluttbehandlet i forsvarsgrenene.

Til orientering kan det opplyses at Z har fått innvilget søknad om tidligere dimittering fra 27 sep 85 på grunnlag av endret tiltrædelsesdato fra arbeidsgiver.»

Saken er dermed løst til klagerens fordel, men Ombudsmannen fant under henvisning til brevets pkt 2 å måtte gjøre følgende bemerkning i et nytt brev til avdelingen:

«Jeg har bemerket at mannskapet på grunnlag av nye opplysninger i saken har fått innvilget søknad om tidligere dimittering mvf 27 sep 85.

Under pkt 2 i brevet fra avd er anført at Ombudsmannen for Forsvaret er siste instans etter at søknadene er sluttbehandlet i forsvarsgrenene. I den sammenheng dette er kommet til uttrykk tror jeg det kan misforstås. Ombudsmannen inngår ikke som et ledd i den administrative klageordning. Det vil være opp til den vernepliktige å avgjøre om og når han vil søke Ombudsmannens bistand. Dette vil han kunne gjøre på ethvert trinn under saksgangen, også om det foreligger en klageadgang administrativt.»

En vernepliktig som skulle dimittere i begynnelsen av oktober, hadde fått plass som elev ved en videregående skole (3. klasse gymnas) for å forbedre sine artiumskarakterer. Av skolen hadde han fått utsettelse med

skolestart til 12 sep, og han hadde således søkt om førtidsdimittering fra 10 september.

Avdelingen hadde under henvisning til den anstrengte personellsituasjonen avslått søknaden.

Soldaten anket saken inn for Div 6 og tok samtidig kontakt med Ombudsmannen.

Divisjonen kom til at man i dette tilfelle måtte legge avgjørende vekt på personellproblemene ved avdelingen. Det ble dessuten pekt på at mange vernepliktige ved denne avdeling allerede var tilstått førtidsdimittering og at søkeren ventelig ikke hadde samme behov for tidligere dimittering da det her dreiet seg om undervisning i et pensum han tidligere hadde gjennomgått. Avslaget ble derfor opprettholdt. Saken ble så ette anmodning oversendt Hærstaben til endelig avgjørelse.

Fra skolens side ble det nå opplyst at elevplassen bare kunne stå til utgangen av september. Etter dette ble saken løst ved at soldaten i samråd med avdelingen ble dimittert i siste halvdel av september og fikk dermed beholde den tildelte elevplass.

En vernepliktig som var gårdbruker skulle dimittere 10 juli. Av hensyn til gårdsarbeidet under våronna hadde han søkt om utsettelse med resttjenesten fra 10 mai. Gården var av betydelig størrelse og det ble av jordbruksmyndighetene bekreftet at kvalifisert leiet arbeidshjelp ikke kunne påregnes.

Avdelingen hadde på grunn av personellmangel avslått søknaden.

Ombudsmannen, som ble anmodet om bistand, fant at det forelå vektige velferdsgrunner for utsettelse og ba i et brev til avdelingen om at det ble overveiet om soldaten kunne erstattes i forbindelse med den forestående nyinnkalling eller ved en eventuell omfordeling.

Avdelingen forela saken for overordnet myndighet som fant å kunne gi soldaten den omsøkte utsettelse.

En vernepliktig som var opptatt som elev ved en bedriftslederskole hadde fått avslag på sin søknad om førtidsdimittering til skolestart 16 august. Avslaget var begrunnet med at undervisningen ved denne skolen var begrenset til tre timer tre kvelder pr uke, og at det dessuten var søkt om mer enn 1 ½ mndrs utsettelse.

Saken ble tatt opp med Ombudsmannen som også fikk kopi av soldatens anke til Brig N. I soldatens ankeskriv ble det opplyst at han hadde fått utsettelse med fremmøte ved skolen til 2 sep og at han derfor hadde behov for dimisjon først den 30 aug. Det ble dess-

uten opplyst at den aktuelle utdannelse var av ett års varighet med avsluttende prøve slik reglene krever.

I Ombudsmannens henvendelse til Brig N ble disse momenter påpekt samtidig som det ble vist til at søkerens bataljonssjef hadde anbefalt søknaden.

Under henvisning til disse opplysninger fant brigaden å kunne tilstå dimitering fra 30 august.

En vernepliktig som skulle dimittere 2 okt hadde fått ansettelse i et firma på sitt hjemsted på vilkår av at han kunne tiltre stillingen 1 september.

På dette grunnlag var han etter eget ønske løst fra sitt ansettelsesforhold hos sin tidligere arbeidsgiver hvorfra han var permittert på grunn av militærtjenesten.

På vegne av soldaten ble det av den nye arbeidsgiver sendt søknad om førtidsdimitering.

Som følge av en saksbehandlerfeil ved avdelingen var soldaten oppført for dimitering ved årsskiftet 85/86 istedet for 2 okt 1985. Denne feilføring gjorde at søknaden ble avslått som ikke-hjemlet etter reglene om førtidsdimitering pga arbeid og utdanning.

Etter å ha mottatt avdelingens avslag med den sene dimiteringsdato som begrunnelse, tok arbeidsgiveren kontakt med soldaten og fremholdt at tilbudet om ansettelse måtte tilbakekalles da det av han var operert med uriktig dimiteringsdato.

Soldaten tok kontakt med Ombudsmannen og viste til at han nå sto tilbake med en avslått dimisjonssøknad, tapt ansettelse og oppsagt stilling hos sin tidligere arbeidsgiver. Han anmodet om bistand og reiste krav om at Forsvaret måtte erstatte det økonomiske tap han måtte bli påført som følge av den feil som var begått ved avdelingen under behandlingen av hans søknad.

Ombudsmannen tok opp saken straks med avdelingen og ba om en redegjørelse.

Avdelingen beklaget sterkt det inntrufne og bidro samtidig aktivt til at søkeren likevel fikk beholde stillingen hos sin nye arbeidsgiver som han tiltrådte etter å ha fått 8 dagers tidligere dimitering.

Avdelingen påpekte imidlertid at det i dette tilfelle ikke forelå noen dimisjonssøknad fra den vernepliktige selv, men fra arbeidsgiveren på vegne av ham. Av høflighetshensyn hadde avdelingen likevel valgt å behandle søknaden som de med rette kunne ha returnert ubehandlet under henvisning til at dimisjonssøknaden må fremsettes av den vernepliktige selv.

Sakens realiteter var imidlertid med dette tilfredsstillende løst for alle parter.

En vernepliktig som på leiekontrakter drev to mindre gårdsbruk hadde søkt om overføring til HV etter endt rekruttskole. Søknaden var begrunnet med at hans far som hadde påtatt seg gårdsdriften under rekruttskolen ikke hadde noen muligheter for på en forsvarlig måte å ivareta driften under en ordinær førstegangstjeneste. Faren hadde selv et gårdsbruk å ivareta.

Avdelingen hadde avslått søknaden bl a med den begrunnelse at det var usikkert om denne gårdsdriften ville bli søkerens fremtidige leveveg da det ikke forelå noen planer om overtakelse/kjøp av eiendommene.

I sin anke, som Ombudsmannen fikk kopi av, fremholdt klageren at han ville bli tvunget til å si opp leiekontrakten med derav følgende tap av penger, dersom avslaget ble opprettholdt. Han viste også til at han hadde foretatt visse investeringer på bruket og at dette var hans leveveg selv om han bare var leier av eiendommene.

Ombudsmannen tilskrev avdelingen som kort etter svarte at anken var imøtekommet av Forsvarets overkommando/Hærstaben.

En vernepliktig hadde fått avslått sin søknad om overføring til Heimevernet etter endt rekruttskole.

Søkeren, som var fisker av yrke, hadde begrunnet sin søknad dels med økonomiske vansker i hjemmet pga militærtjenesten, og dels med at hans reder/fiskeskipper var avhengig av ham som mannskap på fiskefartøyet.

Både søkeren og fiskeskipperen var bosatt på et avsidesliggende sted der det ikke var mulig å skaffe erstatning for søkeren.

Søkeren leverte anke over avslaget og tok samtidig opp saken med Ombudsmannen.

På Ombudsmannens forespørsel til avdelingen ble det klarlagt at søkerene var innvilget alle økonomiske ytelser som tilkommer vernepliktige i hans situasjon, og at avdelingen ikke hadde adgang til å godkjenne overføring til HV pga skipperens vansker med å skaffe annet mannskap.

Også fiskeskipperen gjorde henvendelser til Ombudsmannen der hans mannskapsproblemer ble grundig utredet.

Ombudsmannen fant i likhet med avdelingen – og på tross av forståelse for problemet – at det i dette tilfelle ikke var hjemmel for overføring til HV.

En vernepliktig hadde søkt om overføring til HV etter endt rekruttskole. Begrunnelsen

for overføringssøknaden var at han var tilbudt en attraktiv stilling som han ville gå tapt dersom han ikke kunne tiltre stillingen til fastsatt tidspunkt.

Søknaden ble avslått av hans tjenesteavdeling med den begrunnelse at reglene ikke gir adgang til overføring på dette grunnlag. Soldaten fant avgjørelsen urimelig og klaget til Ombudsmannen.

Det var på det rene at det var vanskelig med arbeid på klagerens hjemsted og at han sannsynligvis vanskelig kunne skaffes annet arbeid etter fullført militærtjeneste.

Hærstaben som fikk saken til avgjørelse, fant i dette spesielle tilfelle å måtte legge avgjørende vekt på de velferdsmessige sider ved saken og innvilget klageren utsettelse med resttjenesten til 1987. Søknaden om overføring til HV ble deretter av klageren trukket tilbake.

En vernepliktig hadde fått avslag på sin søknad om overføring til HV etter endt rekruttskole. Da han mente seg urettferdig behandlet, tok han saken opp med Ombudsmannen.

Søknaden om overføring til HV var begrunnet med at han sammen med sin far drev et gårdsbruk som han senere hadde planer om å overta. Situasjonen hjemme var blitt særlig vanskelig etter at hans mor nylig var død. Da heller ikke hans far lenger hadde full arbeidskraft, mente klageren at gårdsdriften neppe kunne fortsette dersom han måtte fullføre sammenhengende ordinær førstegangstjeneste.

Hærstaben behandlet saken som ankeinstans og fant ikke gode nok grunner for overføring til HV, men anbefalte soldaten eventuelt å søke sin oppsettende avdeling om utsettelse med resttjenesten etter fullført rekruttskole. Det ble også pekt på mulighetene for velferdspermisjoner i forbindelse med arbeidskrevende perioder. Klageren fant imidlertid en utsettelse med resttjenesten som lite praktisk i hans tilfelle.

Etter dette skrev Ombudsmannen bl a dette til klageren:

«Som det vil fremgå er X-inspektørens avslag på Deres anke opprettholdt av HST. Selv om det etter min oppfatning er dokumentert vektige velferdsgrunner for overføring, likesom jeg har bemerket at søknaden er anbefalt av kompaniet og avdelingen, har jeg likevel på bakgrunn av den restriktive linje Forsvaret fører i overføringssaker, ikke grunnlag for å karakterisere avgjørelsen som åpenbart urimelig. Deres problemer må da, slik det er antydning av HST, søkes løst via langpermisjoner med tillegg av eventuelle velferdspermisjoner. Da saksbehandlere instanser har gitt uttrykk for forståelse for De-

res situasjon, antar jeg at man vil stille seg imøtekommende til dokumenterte behov for velferdspermisjoner for å hjelpe til med gårdsdriften hjemme. Om situasjonen skulle forverre seg vil De kunne ta spørsmålet om overføring opp på nytt.»

En vernepliktig hadde søkt om overføring til Sivilforsvaret fordi han mente seg lite istand til å utføre nyttig militærtjeneste. Han hadde i flere år vært plaget av en lidelse i begge kneledd og var også noe hørselsvekket.

Søknaden var avslått med den begrunnelse at hans medisinske tilstand ikke var slik at han kunne fritas for militærtjeneste. Det ble også vist til at det under den daglige tjeneste var blitt tatt hensyn til hans knelidelse ved å fritta ham for særlig krevende tjenester.

Som følge av overføringssøknaden var han nå overført til en annen tropp for derved å sikre en mindre anstrengende tjeneste.

Klageren fant denne behandlingsmåte urimelig og fastholdt sitt ønske om overføring til Sivilforsvaret i sin henvendelse til Ombudsmannen. Han var også lite tilfreds med den behandling han hadde fått av avdelingslegen og hans militære foresatte forøvrig.

Etter å ha undersøkt saken nærmere skrev Ombudsmannen slik til klageren:

«Som svar på min henvendelse har avdelingen ved ekspedisjon av 15 d m oversendt uttalelse som er innhentet fra avdelingslegen som har gitt en nærmere redegjørelse om den behandling De har fått for Deres kne- og ørelidelse. Det konkluderes med at De har fått kjennelsen «Tjenestedyktig» og at det ikke skulle være noe ved Deres helse som tilsier overføring til Sivilforsvaret.

Etter de opplysninger som foreligger kan det ikke ses å være noe å utsette på avgjørelsen. Jeg finner heller ikke at det er grunn til å kritisere behandlingen ved det militære legekantor eller saksbehandlingen forøvrig. Det ses også å være tatt hensyn til Deres plager ved at det i uke 34 etter at Deres tilfelle var behandlet i personellgruppemøte ble besluttet å overføre Dem til en annen tropp hvor De ville få en mindre anstrengende eller belastende tjeneste. Jeg forutsetter at man også har dette hensyn for øye etter at De i begynnelsen av oktober ble overført til X.»

En vernepliktig hadde søkt om overføring til HV. Begrunnelsen var at han nylig hadde overtatt driften av en pelsdyrfarm etter sin far som pga en hjertelidelse ikke lenger kunne drive farmen.

Hans mor hadde tidligere tatt aktivt del i arbeidet på farmen, men var nå blitt operert for en alvorlig sykdom og var av den grunn blitt arbeidsufør.

Den militære avdeling hvor han gjorde tjeneste hadde anbefalt overføring til HV der-

som erstatningsmannskap kunne skaffes. Søknaden ble likevel avslått da man «på nåværende tidspunkt ikke kunne skaffe erstatning.

Søkeren sendte klage til våpengreninspektøren og varslet samtidig Ombudsmannen.

Våpengreninspektøren fant soldatens grunner tungtveiende nok for overføring og anbefalte de aktuelle militæravdelinger å beordre erstatning for søkeren ved førstkomende inntaksfordeling. Det ble også anbefalt å vurdere mulighetene for overføring av erstatningsmannskap fra andre avdelinger slik at søknaden kunne imøtekommes raskest mulig.

Ombudsmannen sa seg tilfreds med den positive sluttbehandling av saken.

En vernepliktig som sammen med sin far drev en mindre spesialforretning hadde søkt om overføring til HV etter fullført rekruttskole.

Søknaden var begrunnet med at forretningen fortsatt var i en oppbyggingsfase og at driftsresultatet ikke tillot ansettelse av leiet hjelp, hvilket også var vanskelig å skaffe i dette tilfelle.

Avdelingen som behandlet søknaden fant ikke de angitte grunner tungtveiende nok og avslø søknaden.

Saken ble så tatt opp med Ombudsmannen som ikke kunne karakterisere avslaget som urimelig. Ombudsmannen mente imidlertid at problemene burde søkes løst ved velferdspermisjoner – eventuelt ved en utsettelse med resterende førstegangstjeneste.

På dette grunnlag ble det av den vernepliktige fremsatt søknad om ett års utsettelse med resttjenesten, hvilket avdelingen fant å kunne imøtekomme.

En vernepliktig hadde søkt om overføring til Sjøheimevernet med den begrunnelse at det var stort behov for hans innsats i den familiebedrift som han drev sammen med sin far og bror.

Under henvisning til personellsituasjonen var søknaden blitt avslått. Søkeren sendte klage til Ombudsmannen som besvarte henvendelsen slik:

«Etter de opplysninger som foreligger om personellsituasjonen ved fortet kan jeg ikke se det er grunnlag for å karakterisere avgjørelsen som urimelig selv om det for så vidt antas å foreligge vektige velferdsgrunner for en overføring i Deres tilfelle.

Etter å ha drøftet saken underhånden med Sjøforsvarsstaben anser jeg det på tross ikke mulig å få utvirket en endring i avgjørelsen. De

har imidlertid adgang til å fremme ny søknad senere i forbindelse med neste inntak (mars/april) i håp om at personellsituasjonen da kan tillate overføring av Dem til Sjøheimevernet.»

En vernepliktig hadde søkt om overføring til HV etter endt rekruttskole. Begrunnelsen var at han drev eget agenturfirma som sto i fare for å miste både kontrakter med vareleverandører og kunder pga hans militærtjeneste. Det ble dokumentert at hans viktigste forbindelse ville måtte søke kontakt med annet agenturfirma dersom søkeren ikke kunne gjenoppta driften av firmaet innen en bestemt dato.

Avdelingen som behandlet søknaden oppfattet forholdet mellom søkeren og denne hovedleverandør som et ansettelsesforhold og avslø søknaden under henvisning til det lovemessige forbud mot å bli berøvet sin stilling under avtjening av førstegangstjeneste.

Under Ombudsmannens behandling av saken ble denne feiltakelse klarlagt, og avdelingen ble bedt om å vurdere søknaden på nytt. Feiltakelsen ble beklaget og søkeren ble overført til HV slik han hadde søkt om.

En vernepliktig hadde fått avslag på sin søknad om overføring til HV etter gjennomgått rekruttskole. Søknaden var begrunnet med at han som konkurransedanser var avhengig å øve regelmessig sammen med sine lagkamerater. Sammen med sitt lag hadde han representert Norge i internasjonale mesterskap og var tatt ut fra nye representasjonsoppgaver. Han viste også til at en av hans lagkamerater var blitt overført til HV på samme grunnlag.

Ombudsmannen, som ble kontaktet, tok saken opp med vedkommende avdeling. Avdelingen fastholdt at overføring til HV ikke kunne finne sted på det foreliggende grunnlag, men oversendte saken til Hærstaben for nærmere vurdering.

Her ble søkeren anbefalt overført en avdeling på hans hjemsted. Ombudsmannen fant dette som en rimelig løsning. Det kom heller ingen innsigelser fra den vernepliktige.

En vernepliktig hadde søkt om overføring til tjenestested nærmere hjemmet. Søknaden var begrunnet med at hans uførhetstrygdede mor trengte hans hjelp i hjemmet.

Avdelingen hadde avslått søknaden bl a med den begrunnelse at han hadde flere søsken som burde kunne bistå sin mor.

Etter anbefaling fra Ombudsmannen ble det innhentet uttalelse fra lege om morens behov for hjelp i hjemmet. Erklæringen bragte imidlertid intet avgjørende nytt inn i saken. Ombudsmannen måtte derfor kon-

kludere med at det ikke var bekreftet noe absolutt behov for hans hjelp i hjemmet og at avgjørelsen derfor ikke kunne karakteriseres som urimelig.

En vernepliktig hadde med begrunnelse i sin status som radioamatør søkt om overføring til Hærens samband. Han var innkalt til Feltartilleriet men ba om at denne innkalling ble annullert.

Søknaden var – pga den vanskelige personellsituasjonen – blitt avslått. I sin anke, som Ombudsmannen fikk kopi av, begrunnet klageren sitt overføringsønske også med at han som musiker burde tildeles tjeneste der det kunne tas hensyn til en varsom behandling av fingre, hender og armer.

Etter fornyet vurdering av saken ble den vernepliktige tilbudt overføring dersom han kunne akseptere innkalling i januar, april eller juli 1986, og at det ble gitt nødvendig sikkerhetsklarering.

Klageren besvarte tilbudet med at han av hensyn til planlagt videre skolegang helst ville tjenestegjøre fra sommer til sommer. Han ba om å bli innkalt i oktober 1985. Etter dette har Ombudsmannen intet hørt fra partene.

Med henblikk på militærtjeneste i Sør-Norge søkte en vernepliktig som var bosatt i Østlandsområdet om bytte av rulleførende avdeling. Han var rulleført ved Bodø hovedflystasjon og ønsket Rygge hovedflystasjon som rulleførende avdeling. Søknaden var avslått.

Under rekruttperioden søkte han så om å få tjenestegjøre ved en avdeling i nærheten av hjemmet. Søknaden var begrunnet med at hans samboer noen måneder før han ble innkalt hadde vært utsatt for en motorsykkelulykke og hadde pådratt seg store ryggskader, bl a brudd på flere ryggvirvler. Som følge av disse skader var hun lite istand til å klare de daglige gjøremål i hjemmet. Hverken søkeren eller hans samboer hadde andre nærstående familiemedlemmer som kunne tre støttende til under hans fravær.

Før søknaden, som ble avslått, var ferdigbehandlet ble soldaten overført til et tjenestested i Nord-Norge. Avslaget ble begrunnet med at det var stor mangel på personell av hans kategori, og at hans overføringsgrunner derfor ikke var tungtveiende nok.

Mannskapet mente seg urimelig behandlet og sendte inn anke over avslaget, samtidig som Ombudsmannen ble kontaktet. I sin anke gjentok klageren de problemer hans fravær påførte hans sykemeldte samboer. Som ytterligere begrunnelse for overføring

til Sør-Norge viste klageren til at han var utdannet innen et teknisk spesialfelt som det var muligheter for å få praktisert ved en navngitt avdeling i Osloområdet.

Heller ikke klagemålet førte frem og det ble igjen henvist til den vanskelige personellsituasjonen.

Selv om det var dokumentert sterke velferdsgrunner for overføring kunne Ombudsmannen likevel ikke karakterisere avslaget som åpenbart urimelig, men anbefalte klageren å vurdere en gjenopptakelse av overføringsspørsmålet i forbindelse med neste innrykk.

En vernepliktig som tjenestegjorde i Nord-Norge hadde søkt om overføring til tjenestested nærmere hjemmet, eventuelt overføring til HV.

Søknaden var begrunnet med problemer i hjemmet. Faren var 100 % ufør etter et hoftebrudd og hadde dessuten store alkoholproblemer. Dette var til stor belastning for hans mor som også hadde svekket helse. Etter å ha mottatt avslag på søknaden tok soldaten kontakt med Ombudsmannen.

Undersøkelser som ble foretatt bekreftet at soldaten i lengre tid hadde vært morens støtte i vanskelige perioder.

Da det heller ikke forelå sterke personellmessige hindringer fant ankemyndigheten å kunne akseptere overføring til et tjenestested i nærheten av hjemmet.

En vernepliktig hadde under sin tjeneste i Nord-Norge søkt om overføring til HV, eventuelt til tjenestested nærmere hjemmet.

Soldaten opplyste i sin søknad at han allerede under rekruttskolen hadde fått psykiske problemer i tillegg til den bronkitt han på forhånd led av. Han karakteriserte seg selv som tilbakeholdende og beskjeden av legning. Dessuten begrunnet han sin søknad med at moren trengte hans hjelp i hjemmet hvor man daglig foretok meteorologiske målinger etter avtale med værvarslingsinstituttet.

Søknaden var avslått og anke ble innsendt. Infanteriinspektøren som fikk klagen til behandling, beordret vedkommende avdelingslege til å foreta en grundig legeundersøkelse for å bringe hans tjenestedyktighet klart på det rene. Dersom legeundersøkelsen førte til nedskrivning fra stridende tjeneste, ville inspektøren ta spørsmålet om ombeordring til fornyet overveielse. Ble han imidlertid fortsatt funnet medisinsk skikket for stridende tjeneste, ville avslaget på overføringssøknaden måtte opprettholdes. Hensynet til de meteorologiske målinger ble blankt avvist som overføringsgrunn.

Ombudsmannen fant intet å bemerke til avgjørelsen.

En vernepliktig ba om Ombudsmannens bistand for å bli overført til tjeneste nærmere hjemmet. Han begrunnet sitt overføringsønske med at hans fotballklubb som nylig hadde rykket opp i en høyere divisjon trengte ham som spiller på laget. Han hadde dessuten en venninne som han følte seg sterkt knyttet til.

Ombudsmannen fant at de anførte overføringsgrunner ikke kunne anses som tungtveiende nok og kunne derfor ikke anbefale søknaden.

En vernepliktig hadde fått avslag på sin søknad om overføring til tjeneste nærmere hjemmet. Soldaten hadde begrunnet sin søknad med at han fra sitt nåværende tjenestested ikke kunne få gjort nødvendig arbeid på et gårdsbruk som han drev sammen med sine foreldre. I tillegg til gårdsbruket drev familien også noe maskinvirksomhet. Søknaden var avslått under henvisning til at det ikke forelå sterke nok velferdsgrunner.

En anke, som Ombudsmannen fikk kopi av, førte heller ikke frem. Ombudsmannen anbefalte klageren å søke sin problemer løst ved velferdspermisjoner slik reglene gir anledning til.

Etter å ha fått avslag på en søknad om velferdspermisjon tok han på nytt kontakt med Ombudsmannen. Han opplyste at avslaget var begrunnet med «at jordbrukspermisjoner er det slutt på».

En henvendelse fra Ombudsmannen til soldatens kompanisjef bragte avklaring av oppståtte misforståelser, og klageren ble innvilget velferdspermisjon slik han hadde søkt om. Klagerens anmodning om fornyet vurdering av overføringssøknaden ble imidlertid avvist.

En vernepliktig hadde av velferdsgrunner søkt om overføring fra et tjenestested i Nord-Norge til et annet tjenestested i samme landsdel.

Søknaden var avslått av soldatens avdeling. Denne avgjørelse ble senere omgjort av Hærstaben, som forutsatte at de praktiske detaljer ble ordnet mellom avgivende og mottagende avdeling. Den vernepliktige klaget til Ombudsmannen over at behandlingen av hans sak hadde tatt mer enn 2 mndr.

Det viste seg også senere at soldaten pga en misforståelse ikke ble overført til tross for at anken av overordnet myndighet var tatt til følge.

Dette fant Ombudsmannen som lite tilfredsstillende saksbehandling og skrev bl a følgende til klagerens tjenesteavdeling:

«Slik denne saken har utviklet seg kan det, også etter min oppfatning, være grunn til å kritisere myndighetene for sen behandling av mannskapets overføringssøknad. Dette spesielt på bakgrunn av at overordnet myndighet i påtegning av 25 jan 85 innvilget søknaden uten betingelser. De forutsetninger som der nevnes om nødvendige avtaler mellom de to stasjoner, må så vidt jeg forstår gjelde den praktiske gjennomføring av overføringen.»

En vernepliktig hadde søkt om overføring til tjenestested nærmere hjemmet for bedre å kunne følge treningsopplegget i sin friidrettsklubb. Søknaden var avslått med den begrunnelse at det kun var idrettsutøvere på toppnivå som kunne gis overføring på slikt grunnlag.

Ombudsmannen innhentet uttalelse til saken fra Norges Friidrettsforbund hvorfra ble bekreftet at søkeren ut fra oppnådde resultater og forventet fremgang var å anse som en klar kandidat for det norske juniorlandslag i friidrett i 1986.

På dette grunnlag fant Hærstaben som ankeinstans å kunne godta overføring til ønsket tjenestested.

En vernepliktig søkte om overføring fra tjeneste i Nord-Norge med den begrunnelse at han var utsatt for mobbing av sine medsoldater.

Avdelingen fant ikke soldatens påstander bekreftet og avslø søknaden. Heller ikke Ombudsmannen – som bl a forela saken for avdelingslegen – fant grunnlag for omplassering. Det ble også opplyst at det som måtte ha blitt oppfattet som mobbing nå var under kontroll.

Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr

Det er behandlet 2 saker i denne gruppe.

En vernepliktig anmodet om Ombudsmannens bistand i forbindelse med søknad om erstatning for skader på hans bil som følge av takras fra en militær bygning. Skadene beløp seg til ca kr. 6 000. Han hevdet å ha parkert sin bil ved en bygning der det var vanlig at parkering foregikk, og at han dessuten hadde fått tillatelse til å parkere angjeldende sted.

Ombudsmannen innhentet opplysninger om parkeringsforholdene ved avdelingen og fikk opplyst at søkeren hadde fått innvilget

parkeringstillatelse, men at denne tillatelse bare gjaldt parkering på oppmerkede parkeringsplasser. I det foreliggende tilfelle hadde parkeringen funnet sted utenfor de anviste parkeringsplasser. Dessuten ble det vist til at all parkering skjedde på eget ansvar, noe søkeren var gjort kjent med da parkeringstillatelse ble gitt.

På denne bakgrunn mente Ombudsmannen at det var tvilsomt om det var grunnlag for erstatningskrav i dette tilfelle.

Forlegningsforhold

Det er behandlet 3 saker i denne gruppe hvorav en overføres til neste år.

En vernepliktig hadde søkt om hjemmeboerstatus med den begrunnelse at hans samboer ofte var syk og derfor ikke kunne klare seg selv hjemme.

Søknaden var avslått og Ombudsmannen ble bedt om bistand.

Det ble i forbindelse med ankesaken fremlagt ny legeerklæring som bekreftet samboerens sykelige helse, men det ble fra legens side ikke stillt opp som noen betingelse at søkeren måtte bo hjemme av denne grunn.

På dette grunnlag ble også ankesaken avslått, og Ombudsmannen fant ikke grunn til å kritisere denne avgjørelse. Det ble likevel fra Ombudsmannens side uttalt at klageren ville kunne fremme ny søknad dersom situasjonen for hans samboer skulle bli vesentlig forverret.

En vernepliktig sendte inn anke etter å ha fått avslag på sin søknad om hjemmeboerstatus.

Søknaden var begrunnet med han som aktiv idrettsutøver hadde behov for å følge et spesielt opplegg for treningsterapi – noe som han mente å oppnå kun i det treningsstudio han tidligere hadde benyttet på sitt hjemsted.

Ombudsmannen foretok undersøkelser i saken og fikk bragt på det rene at sammenlignbare treningsmuligheter forelå ved søkerens tjenestested. Avslaget ble fastholdt av ankemyndigheten og Ombudsmannen fant intet å bemerke til avgjørelsen.

Kosthold

I denne gruppe er det behandlet kun en sak som var en klage over kostpengesatsen fra en vernepliktig som etter eget ønske hadde fått tillatelse til å bo privat. Saken krever ikke nærmere omtale.

Tjenesteforhold

Det er behandlet 9 saker i denne gruppe.

En vernepliktig som under rekruttskolen var tatt ut til tjeneste ved HM Kongens garde var etter en skyteepisode på slutten av rekruttskolen likevel blitt beordret til et annet tjenestested. Den vernepliktige anså denne ombeordring som en straffereaksjon fra avdelings side. Skyteepisoden var innrapportert og var gjenstand for behandling som disiplinærsak, men ennå ikke sluttbehandlet.

Ombudsmannen fikk seg forelagt sakens dokumenter og tilskrev klageren bl a slik:

«Jeg har gjennomgått alle foreliggende dokumenter i Deres overførings- og disiplinærsak, og vil bemerke følgende:

Overføring av Dem til tjenestegjøring ved X kan ikke sees som en straffereaksjon – men som en administrativ forføyning.

Jfr pkt 8 i kompanisjef Ys rapport som jeg vedlegger en kopi av.

Jeg har etter dette intet å bemerke til den saksbehandling som har funnet sted.»

To vernepliktige som var tatt ut til en spesialtjeneste i Sjøforsvaret klaget til Ombudsmannen over at de var blitt overført til et annet tjenestested enn det sted de først ble sendt til. Under rekruttskolen ble de etter eget ønske tatt ut til denne spesialtjeneste som etter det opplyste skulle foregå et bestemt sted. Ved ankomst til denne avdeling fikk de imidlertid, etter noen dager, opplyst at de ville bli overført til et annet tjenestested i samme distrikt. Dette mente de var et brudd på oppgitte forutsetninger selv om de også på det nye tjenestested vil få utføre den type tjeneste de var uttatt til og utdannet for.

Fra de beordrende myndigheters side ble det beklaget dersom noen skulle ha forespeilet noe uriktig om deres fremtidige tjeneste. Beordringen av de to var imidlertid foretatt etter nøye vurdering av det tjenestelige behov.

Ombudsmannen fant intet å bemerke.

En vernepliktig tilskrev Ombudsmannen med spørsmål om hvilke følger det kunne få å undertegne dimisjonserklæring der den vernepliktige må besvare følgende to spørsmål med ja eller nei:

1. Føler du deg frisk ved dimisjon?
2. Mener du at det i tjenesten har oppstått skade eller sykdom som er til men for din helse og ervervsdyktighet?

Ombudsmannen besvarte henvendelsen slik:

«Ifølge bestemmelser som gjelder for legeundersøkelser ved dimisjon er de opplysninger som den vernepliktige skriver under på av orienterende art og skal bare oppfattes som en subjektiv vurdering av en legmann om hvor vidt han føler seg syk eller frisk. Den vernepliktiges underskrift er således ikke bindende i den forstand at Forsvaret derved fraskriver seg ansvar for sykdom/skade oppstått under militærtjenesten, men som blir påvist etter at soldaten er dimittert.»

En vernepliktig som i sitt militære tjenestebevis hadde fått betegnelsen tilfredsstillende for sin tjenesteinnsats, hadde sendt inn klage da han mente seg fortjent til betegnelsen meget tilfredsstillende.

Ankeinstansen fastholdt avgjørelsen og viste til at betegnelsen tilfredsstillende gir uttrykk for at Forsvaret var fullt ut tilfreds med hans tjenesteinnsats.

I et brev til klageren kom vedkommende avdelingssjef med en positiv omtale av hans tjeneste. På dette grunnlag tilskrev Ombudsmannen klageren bl a slik:

«Som anført av de militære myndigheter er det helhetsinntrykket av den enkelte soldat som legges til grunn når tjenestebevis skal utstedes. Hvorvidt soldatens tjenesteinnsats skal bedømmes som tilfredsstillende eller meget tilfredsstillende, vil i noen grad måtte bero på en skjønsmessig avveining som jeg har liten mulighet for å overprøve. Det er imidlertid i saken ikke fremkommet opplysninger som gir meg grunn til å anta at det skjønn som er utøvet fra avdelingens side er usakelig eller hviler på sviktende grunnlag. Den positive omtale sjefen har gitt av Deres tjeneste i brev til Dem av 10 sep d å anser jeg som en utdyping av tjenestebeviset og som De ved eventuell fremleggelse av dette må kunne vise til.»

Blant sakene i denne gruppen forekommer også et tilfelle av rapportert mobbing som en ikke finner grunn til å omtale konkret.

Det vises til avsnittet om «Mobbing i Forsvaret» som er tatt inn under «Generelle synspunkter» foran i beretningen.

Permisjoner

Det er i år behandlet 12 saker i denne gruppe, mot 15 i 1984.

En mann gjorde henvendelse til Ombudsmannen på vegne av sin sønn som var inne til førstegangstjeneste.

Han mente å ha fått vite at de vernepliktige bare fikk 3 frie permisjonsreiser hjem i løpet av av en 12 mndrs førstegangstjeneste, med tillegg av fri fremmøte- og dimisjonsreise – tilsammen 5 frie reiser. Han mente der-

for det var «villedende» når Forsvaret i sin opplysningsvirksomhet «reklamerer» med 5 frie permisjonsreiser.

Ombudsmannen som ble bedt om å bringe klarhet i dette spørsmål, besvarte mannens henvendelse slik:

«Jeg antar at den versjon av reglene for de militære mannskapers rett til frie permisjonsreiser som fremkommer i Deres brev må bygge på en misforståelse. Mannskaper med 12 mndrs tjeneste har rett til 5 frie tjenestereiser i sammenheng med permisjon. Dersom Deres sønn fortsatt mener at hans avdeling ikke praktiserer reglene på dette punkt riktig kan han – eventuelt De på hans vegne og med hans samtykke – gjøre henvendelse hit med angivelse av den aktuelle militæravdeling.»

Ombudsmannen har senere intet hørt fra klageren.

En vernepliktig hadde fått avslag på en søknad om velferdspermisjon for å hjelpe til hjemme der man var i ferd med å oppføre generasjonsbolig for hans foreldre og besteforeldre. Søknaden var begrunnet med at det hastet med byggingen da det nå sterkt nærmet seg vinteren, og hans besteforeldre hadde svært dårlige boforhold.

Undersøkelser som ble foretatt fra Ombudsmannens side viste at soldaten allerede hadde hatt ukeluttpervisjoner, jordbrukspermisjoner og mere enn 30 langpermisjonsdager. Han hadde nylig avvirket en permisjon på 11 dager. Han var oppført for dimittering om ca 1 måned – 10 dager før ordinær dimisjonsdato.

Avdelingen fant å måtte fastholde avslaget på søknaden om ytterligere permisjon.

Ombudsmannen meddelte klageren at han ikke kunne karakterisere denne avgjørelsen som urimelig.

To vernepliktige som begge drev gårdsbruk sammen med sine foreldre ønsket Ombudsmannens syn på den permitteringspraksis deres avdeling hadde benyttet i forbindelse med avvikling av velferdspermisjoner for å delta i jordbruksarbeide.

Begge hadde søkt om velferdspermisjon i et nærmere bestemt antall dager, men hadde fått søknaden bare delvis innvilget. Permisjonen var således blitt avvirket ved at henholdsvis 4 og 5 av permisjonsdagerne var belastet opptjente langpermisjonsdager.

Mannskapene var i tvil om en slik praksis kunne være riktig. Etter å ha innhentet avdelingens uttalelse, meddelte Ombudsmannen klagerne om at det i dette tilfelle ikke var grunnlag for kritikk, da det i permisjons-

direktivet var gitt adgang til å kombinere opparbeidede fridager med andre typer permisjoner når dette ikke volder tjenestelige ulemper.

En vernepliktig som hadde overføringspermisjon fra 21 desember til 9 januar ble liggende syk og var sykemeldt fra 23 desember tom 9 januar. Med hjemmel i permisjonsdirektivets bestemmelser om sykdom under langpermisjon, gjorde soldaten krav om å få innvilget ny permisjon som kompensasjon for det antall dager han var syk under langpermisjonen.

Avdelingen avslo søknaden idet man mente at han kun hadde krav på 7 dagers ny permisjon som var det antall permisjonsdager de øvrige i hans kull hadde forbrukt i den samme tidsperiode.

Ombudsmannen fikk saken til behandling og forela spørsmålet for Hærstaben da permisjonsdirektivets ordlyd på dette punkt kunne gi grunnlag for den tolkning klageren la til grunn. Det heter nemlig i direktivets vedlegg 8 pkt 9:

«Inntreffer sykdom under langpermisjon eller opparbeidet permisjon, utsettes/forlenges permisjonen de antall dager vedkommende har vært syk.»

Hærstaben svarte Ombudsmannen bl a slik:

«Permisjonsdirektivet må tolkes dithen at det kun er de opptjente virkedager som skal erstattes ved sykdom under permisjon, jfr vedlegg 8. Eventuelle helligdager som faller innenfor en langpermisjon er ikke opparbeidede permisjonsdager og erstattes ikke.»

Hærstaben støttet dermed avdelingens tolkning og klageren fikk ikke medhold.

Ombudsmannen tilskrev klageren bl a slik:

«Som det vil fremgå antar man i Forsvarets overkommando at permisjonsdirektivet må tolkes slik at det kun er opptjente virkedager som blir å erstatte ved sykdom under permisjon. HST støtter således Xs vurdering av saken. Selv om permisjonsdirektivet etter sin ordlyd kan forstås annerledes, finner jeg likevel at den tolkning av direktivet militære myndigheter har kommet frem til synes logisk og vel bør aksepteres.»

Med utgangspunkt i denne saken tillot Ombudsmannen seg å be Forsvarets overkommando overveie å gjøre permisjonsdirektivets bestemmelser på dette punkt klarere, slik at lignende tvister kan forhindres.

En vernepliktig hadde fått avslag på sin søknad om frie permisjonsreiser til sitt barn-

domshjem der hans foreldre bodde. Avslaget var begrunnet med at han var innvilget bostøtte for sin studenthybel i Trondheim og at denne boligadresse etter reglene var å betrakte som hans hjemsted. Han mente dette var en urimelig avgjørelse idet han nå tjenestegjorde i Trøndelag og hans foreldre var bosatt langt nord. Avgjørelsen innebar at han ikke fikk anledning til å besøke sine foreldre i løpet av tjenestetiden.

Ombudsmannen som ble anmodet om bistand, måtte konstatere at regelverket var riktig anvendt, men fant likevel grunn til å be Forsvarsdepartementet vurdere om man i et tilfelle som dette – ut fra rimelighetshensyn – kunne dispensere fra bestemmelsen.

Forsvarsdepartementet viste til at det tidligere ikke var gitt dispensasjon i slike tilfeller, noe man heller ikke fant å kunne gjøre denne gang.

Ombudsmannen tok dette til etterretning. Det er likevel Ombudsmannens oppfatning at det i tilfeller som dette burde vært adgang til å dispensere fra reglene.

Velferd

I denne gruppen er det behandlet kun en sak som ikke krever omtale i beretningen.

Disiplinærsaker

Det er behandlet 10 saker i denne gruppe.

En vernepliktig var forelagt en refselse for tjenesteforsømmelse ved uten tillatelse å ha tatt seg nattpermisjon under sin tjeneste som ukehavende.

Han hadde først vedtatt den ilagte bot, men var i ettertid kommet til at hans tjenesteforsømmelse skyldes villfarelse med hensyn til instruksjonen for ukehavende, noe som burde komme ham til gode ved vurdering av saken. Han begrunnet dette med at instruksjonen forutsatte beordring av ukehavende fra beredskapsstyrken, mens han selv tilhørte friberedskapen på det tidspunkt han var beordret som ukehavende og det refsede forhold hadde funnet sted. Refselsesgrunnlaget var at han hadde vært fraværende fra tjenesten mellom rosignal og revelje.

Ombudsmannen innhentet uttalelse fra vedkommende avdeling som bl a anførte:

«Det normale er at ukehavende beordres fra beredskapsstyrken, men på grunn av personellsituasjonen ved avdelingen i det aktuelle tidsrom måtte vedkommende beordres fra friberedskapsstyrken.

Dette forhold ble av korporalen tatt opp med avdelingens troppsoffiser som bekreftet

beordring. Det kan derfor ikke ha vært tvil om at korporalen var beordret som ukehavende og dermed pålagt å løse oppdraget i henhold til instruks.

Det er avdelingssjefen som utsteder både instruks for ukehavende og avdelingsordre. At avdelingssjefen av personellmessige årsaker må fravike instruksens punkt 1 på en avdelingsordre er derfor formelt sett i orden.»

Ombudsmannen svarte deretter klageren slik:

«Ifølge avdelingsordre nr 7/85 var De beordret som ukehavende i tiden 17 – 24 jan 85. Selv om ukehavende iht instruks beordres fra beredskapsstyrken, har avdelingen av personellmessige grunner fraveket instruks på dette punkt, noe De etter det opplyste var underrettet om og følgelig måtte innrette Dem etter. De har også i Deres forklaring som mistenkt erklært Dem skyldig til refselse for overtredelse av instruksens punkt 8. Etter dette vil jeg anta at De ikke kan påberope Dem villfarelse når det gjelder det refsbare forhold.

Jeg beklager derfor å måtte meddele at jeg ikke kan få gjort mere med saken.»

En vernepliktig hadde unnlatt å møte til sitt tjenestested etter å ha blitt tilbakekalt under en permisjon.

Soldaten var innvilget 7 dager turnuspermisjon, men tjenestlige hensyn gjorde det nødvendig å tilbakekalle ham allerede etter ett døgn permisjon. Dette ble gjort pr telefon, noe soldaten i sin anke benektet å ha funnet sted. Da han likevel møtte opp etter 2 dagers fravær ble han ilagt en refselse på 7 døgns vaktarrest for ulovlig fravær, og for å ha nektet å etterkomme den telefoniske ordre om straks å møte til tjeneste ved sitt tjenestested.

I sin anke som Ombudsmannen fikk kopi av, fremholdt den vernepliktige at han var refset uten skyld idet han var innvilget 7 dagers permisjon og at denne ikke var tilbakekalt hverken telefonisk eller på annen måte.

Det ble innhentet uttalelse fra den refsedes militære myndighet som fastholdt sin avgjørelse.

Saken ble også forelagt Krigsadvokaten for Østlandet som bl a uttalte:

«Etter gjennomgåelse av dokumenter synes det ikke tvilsomt at refsede har forholdt seg som beskrevet i refselsesordren. Han bestrider lt Xs fremstilling av saken, mens det på den annen side er vitner som bekrefter riktigheten av denne. Det synes mer som refsede egentlig bestrider foresattes adgang til å inndra en turnuspermisjon, hvilket den foresatte selv sagt har adgang til.»

Krigsadvokaten viste også til at klageren jo hadde vendt tilbake flere dager før den opprinnelige permisjons utløp, noe som må-

te ha sammenheng med at han fått ordre om å komme tilbake.

Krigsadvokaten fant intet å bemerke til den utmålte refselse på 7 dagers vaktarrest.

Ombudsmannen besvarte klagerens henvendelser bl a slik:

«Etter de opplysninger som er fremkommet anser jeg også for min del det godt gjort at De har forholdt Dem slik det er beskrevet i refselsesordren av 22 apr 85. Jeg finner heller ikke den utmålte refselse, 7 dagers vaktarrest, urimelig på bakgrunn av at De to ganger tidligere er refset for ulovlig fravær. Når det gjelder den formelle siden, er det i refselsesordren ilagt en subsidiær bot. Dette er uriktig idet det ved illeggelse av vaktarrest som refselse ikke skal utmåles en subsidiær refselse. Dette er påtalt av krigsadvokaten og burde ha vært beriktiget ved påtegning under merkenadsrubikken. Noen reell betydning for avgjørelse kan imidlertid ikke dette tillegges.

Jeg beklager etter dette å måtte meddele at jeg ikke finner grunn til å gå videre med saken.»

En vernepliktig var forelagt to refselsesordre. Den ene for å ha unnlatt å møte til pussvisitasjon slik han hadde fått ordre om. Den andre gjaldt truende opptreden i åpenbart beruset tilstand. Den vernepliktige anket over begge refselsene.

Han mente at det ikke var noen viktig forsmømmelse av ham ikke å møte opp til pussvisitasjon da det tidligere hadde hendt at beordret pussvisitasjon likevel ikke hadde funnet sted. Dessuten mente han at slike pussvisitasjoner ofte var meget overfladiske.

I forbindelse med refselsen for truende opptreden i beruset tilstand påsto klageren at han ikke på noen måte hadde opptrådt truende og at alkoholnyttelsen hadde funnet sted i et privat hjem utenfor leieren i hans fritid, noe han mente å ha adgang til.

Ved utmålingen av denne refselse var det i skjerpene retning tatt i betraktning at refsede gjorde tjeneste som MP-soldat.

Han var etter denne episode ikke lenger funnet skikket for MP-tjeneste og var blitt overført til annen tjeneste ved avdelingen.

Etter å foretatt undersøkelser i saken tilskrev Ombudsmannen klageren slik:

«Fra stasjonen har jeg fått tilsendt kopi av dokumentene i vedkommende refselsesaker. Jeg er videre underrettet om at Deres anke over de to ilagte refselsener er avslått av Kommandøren for luftstridskreftene i Nord-Norge etter at Krigsadvokatens uttalelse har vært innhentet. På grunn av Deres dimitering er imidlertid refselsen i sistnevnte sak omgjort til en bot på kr. 400 subs 4 dagers vaktarrest. Avgjørelsen er etter det opplyste gjort kjent for Dem ved stasjonens brev av 14 ds.

Etter å ha gjennomgått saksdokumentene kan jeg ikke finne holdepunkter for at det foreligger feil ved saksbehandlingen når det da ses bort fra at det på den siste refselsordren vel burde vært anmerket at den ene av de to refselsener som er anført under «Tidligere refset» ikke var endelig avgjort. Det må imidlertid kunne antas at dette ikke har hatt noen betydning for utmålingen av refselsen. Jeg har heller ikke funnet grunnlag for å karakterisere avgjørelsen i de to saker som urimelige. Det er imidlertid adgang til – om De finner grunn til det – å få avgjørelsen prøvet av Generalinspektøren som er siste ankeinstans. Eventuell meddelelse herom må sendes flystasjonen.

Når det gjelder Deres begjæring om utlån av saksdokumentene må denne fremsettes overfor flystasjonen som er tilstillet gjenpart av dette brev.»

En vernepliktig var refset og hadde fått 20 dagers vaktarrest for ulovlig å ha benyttet stasjonens beredskapsbil under leting etter sin private lommebok.

Dette bilbruk var ansett som ulovlig ved at han ikke var beredskapssjåfør, oppdraget var ikke tjenestlig, tillatelse var ikke innhentet og kjøreordre ikke utstedt.

I forbindelse med refselsesutmålingen var det også tatt hensyn til at kjøreturen hadde endt med utforkjøring og betydelige skader på kjøretøyet.

Den vernepliktige syntes refselsen var urimelig streng og anket over refselsesutmålingen. Han viste til at slik kjøring innenfor portene tidligere hadde funnet sted uten at det var blitt reagert mot dette.

Ombudsmannen tok kontakt med avdelingen som etter fornyet vurdering av saken fant å ta i betraktning at det nok hadde forekommet sviktende oppsyn og kontroll med bruken av beredskapskjøretøyene. Dette kunne ha vært en medvirkende årsak til den uhjemlede bruk av bilen.

På dette grunnlag ble refselsen redusert fra 20 til 12 dagers vaktarrest som klageren godtok på stedet.

Et HV-mannskap var ilagt en refselse på 15 dages vaktarrest for beruselse i tjeneste under en HV-øvelse.

Mannskapet anket over refselsesutmålingen og viste til at han under denne øvelsen var satt til en tjeneste han pga sine nerveproblemer ikke var skikket til. Han mente at refselsen burde reduseres også fordi han tidligere aldri var blitt refset eller straffet.

Etter en del korrespondanse i saken ble refselsen først redusert fra 15 til 8 dagers vaktarrest, hvoretter refselsen til slutt ble fastsatt til 6 dagers vaktarrest. Til denne avgjørelsen fant Ombudsmannen intet å bemerke.

Forholdet mellom befal og menige

Som det fremgår av den tallmessige oppstilling av saksfordelingen foran i beretningen, har det hverken i 1985 eller de to foregående år vært behandlet noen saker i denne gruppe.

Tillitsmannsordningen

Det er behandlet to saker i denne gruppe, hvorav den ene fra tidligere år.

Nemnda viser til beretningen for 1984 der det ble redegjort for Forsvarets overkommandos opplegg for repetisjonssoldatenes stilling i tillitsmannsapparatet, og Ombudsmannens bemerkninger til disse.

Arbeidet med å tilpasse tillitsmannsreglene etter repetisjonssoldatenes behov er nå sluttført, og Forsvarsdepartementet har i brev av 17 juni 1985 til FO redegjort for de endringer som nå er iverksatt.

Nemnda konstaterer etter sitt besøk under en repetisjonssøvelse i 1985 at det under dette besøk ble gitt uttrykk for tilfredshet blant repetisjonssoldatene med den gjeldende tillitsmannsordning.

Referater fra møter i fellesutvalg har i noen tilfeller gitt grunn til å anta at valg av hovedtillitsmann har funnet sted i ordinært møte i fellesutvalget, mens reglene forutsetter at tillitsmennene i fellesutvalget «alene og innen sin midte» skal velge en hovedtillitsmann.

Ombudsmannen har påpekt dette overfor Forsvarsdepartementet som har lovet å følge opp saken på hensiktsmessig måte.

Ombudsmannen har også i år mottatt møtereferater fra kontaktutvalgsmøter og landsutvalgets møter. Som tidligere år har Ombudsmannen, kontorsjefen og nemndas medlemmer holdt orienteringer om ombudsmannsordningen på en lang rekke tillitsmannskurs ved avdelingene.

Tillitsmannsutvalgene har som tidligere sendt referater fra sine møter. De tall som refereres nedenfor er bygget på referater fra møter til fellesutvalgene:

Hæren	24 (25) utvalg med 170 møter (177)
Sjøforsvarets landstasjoner	18 (18) utvalg med 95 møter (108)
Fartøyer	7 (9) utvalg med 16 møter (18)
Luftforsvaret	17 (20) utvalg med 96 møter (100)
	66 (72) utvalg med 377 møter (403)

Tallene for 1984 i parentes.

Utvalgene har i år behandlet 2 496 saker (2 725) som fordeler seg slik på forsvarsgrene:

Hæren	1 184 (1 337)
Sjøforsvarets landstasjoner	534 (554)
Fartøyer	127 (109)
Luftforsvaret	651 (725)

Fordelingen på de ulike saksområder er følgende:

1. Beordring, overføring m v, dimittering	21 (38)
2. Kommandert tjeneste	232 (284)
3. Disiplinærsaker. Forholdet mellom befal og menige	41 (25)
4. Uniformer m v	89 (129)
5. Underbringelse m v	362 (357)
6. Forpleining og hygiene	155 (154)
7. Permisjoner	73 (107)
8. Kantiner	0 (13)
9. Velferd	666 (694)
10. Idrett	79 (82)
11. Kommunikasjoner	85 (75)
12. Økonomiske forhold	22 (54)
13. Sosial- og sykesaker	15 (22)
14. Forsvarets skolevirksomhet ..	11 (13)
15. Sivilopplæringen (fritids- og obligatorisk)	84 (87)
16. Tillitsmanns- og ombuds- mannsordningen	314 (342)
17. Tjenestlige orienteringer gitt av sjef	244 (255)

Repetisjonsavdelinger har i år sendt inn referater fra 3 utvalg som har holdt 7 møter. Det er behandlet 69 saker som fordeler seg slik:

Beordring	1
Kommandert tjeneste	14
Disiplinærsaker	0
Uniformer m v	7
Underbringelse m v	17
Forpleining	6
Permisjon	3
Kantiner	1
Velferd	5
Kommunikasjoner	1
Økonomiske forhold	8
Sosial- og sykesaker	0
Tillitsmanns- og ombudsmanns- ordningen	2
Orienteringer gitt av sjef	4

Økonomiske forhold

Det er behandlet tre saker i denne gruppe.

En vernepliktig som hevdet å være fast bostatt i Belgia, hadde gjort krav om å få refundert reiseutgiftene fra Brussel til Norge i forbindelse med innrykk til førstegangstjenesten. Søknaden var avslått med den begrunnelse at han under sesjon også hadde oppgitt en adresse i Østlandsområdet som siviladresse, og at han ikke hadde søkt om utenrikspermisjon.

Han var imidlertid gitt ett års utsettelse med førstegangstjenesten pga skolegang som foregikk i Norge og som ble avsluttet ca 1 mnd før innrykk i militæret.

I løpet av tjenestetiden ble han overført til tjeneste ved den norske NATO-ambassade i Brussel.

I sin anke over avslaget på refusjonssøknaden gjorde han krav om å få dekning for billettutgifter fra Brussel til rekruttskolested i Norge, alternativt at han fikk innvilget gratis permisjonsreiser fra tjenestested i Brussel til den oppgitte adresse i Østlandsområdet.

Ombudsmannen som ble anmodet om bistand, ba klageren om å redegjøre for hvilke reiseutgifter han hadde hatt i forbindelse med fremmøte til førstegangstjenesten. Det ble også bedt om nærmere opplysninger om hans boforhold i Norge før saken kunne tas opp med ankemyndigheten.

Klageren har ennå ikke besvart denne henvendelsen, hvorfor saken foreløpig er stillet i bero.

Sykesaker

Det er behandlet 12 saker samt fire fra tidligere år i denne gruppe.

Ombudsmannen fikk til behandling en sykesak for en vernepliktig som ble tatt opp av hans mor.

Klageren hevdet at de militære foresatte ikke hadde tatt nødvendig hensyn til soldatens kne- og ryggglidelser, noe som nå hadde ført til psykiske problemer i tillegg. Etter morens mening var dimittering eneste fornuftige løsning på saken.

Ombudsmannen utba seg en utførlig redegjørelse om saken fra soldatens tjenesteavdelinger. Avdelingen skrev slik:

«Soldaten, som tilhører innkalling 3/85, ble overført stabsskvp etter endt rekruttskole ved NN den 7 okt 85. Han tjenestegjør ft som adjutant-assistent, en i hovedsak stillesittende tjenestestilling som han ble satt til den 17 okt 85. Før denne tid, etter overføring, har han vært ulovlig fraværende sin avdeling samt vært fremstilt for psykiater for problem nevnt i Deres skriv og har derfor ikke kunnet plasseres tidligere.

De opplysninger som er innhentet fra soldatens foresatte ved rekruttskolen og fra avdelingslege viser at soldaten er gitt lettelser utover det som er normalt i tjenesten. Faktisk regulerte soldaten dette selv ved å si fra til troppsbefalet når det var noe han ikke klarte. Pga lang ventetid ved Ortopedisk pol.klinikk (to mndr) ble han ikke fremstilt for spesialist før i slutten av september. I mellomtiden, i tiden 15/7 og ut rekruttskolen, var soldaten fritatt for det meste, så som fysisk trening, marsjering, spredt orden, bæring av ryggsekk, graving, kjøring osv. Dette for å være på den sikre siden til resultatet fra ortoped forelå. Resultatet av undersøkelsen viste at han har reelle problemer med sine knær. Ryggplagene nevnte han ikke noe om, og han ble heller ikke undersøkt for det.

Kneplagene var av en slik art som han sannsynligvis vil måtte slite med livet ut. Det ble konkludert med at soldaten ikke burde utsettes for tyngste form for fysisk aktivitet og han burde nytte joggesko i stedet for militære støvler i tjenesten. Det var intet i undersøkelsene, hverken hos spesialist eller hos den militære legen, som kunne tilsi en udyktighetsnedskrivning. Det var etter resultatet av denne undersøkelsen de psykiske problemene dukket opp og time hos mentalhygienelaget ble bestilt. Pga stor pågang, lang ventetid samt at soldaten skulle ha overføringspermisjon, ble timen satt til tor 17 okt 85.

Sålenge gikk det riktignok ikke.

Soldaten meldte seg til tjeneste etter permisjon mandag 7 okt 85 kl 0800. Etter å ha tatt ut sine effekter ble han plassert ved intepot hvor han skulle tjenestegjøre for å ha en fysisk lettere stilling. Neste dag oppsøker han legen da han mener denne tjenesten er for hard med hensyn til kne- og ryggplagene hans.

Legen kan ikke se noen grunn til å gjøre endringer i soldatens tjenesteplassering.

Onsdag 9 okt oppsøker soldaten legen på ny av samme grunn. Legen kan bare fortelle at undersøkelsene både her ved avdelingen og ved Ortopedisk pol.klinikk er entydige. Det er intet som tilsier at soldaten ikke kan utføre noen av de tjenestefunksjoner som finnes ved Stabsskvp. Etter denne konsultasjonen forlater soldaten sitt tjenestested og reiser hjem.

Torsdag 10 okt for kpsjefen telefon fra soldatens mor som høres meget oppbragt ut. Hun beskylder avdelingen for ikke å ha medmenneskelige følelser, som behandler sønnen hennes slik vi gjør. Kpsjefen forsøker saklig å orientere henne om situasjonen. Samtidig oppfordres hun til å snakke med sønnen for å få ham til å returnere avdelingen, noe hun lover.

Kpsjefen får senere nok en telefon fra soldatens mor, som ber om permisjon for soldaten, da han på eget initiativ har fått time hos

psykolog ved Akershus festning. Permisjon innvilges til mandag 24 okt kl 0600. Avdelingssykepleier ved tjenestestedet tar, etter å ha blitt orientert av sjef Stabsskvp, kontakt med psykologen Akershus. Denne meddeler resultatet av konsultasjonen og anbefaler at det bestilles time ved mentalhygienelaget lokalt snarest. Avdelingssykepleier kan fortelle at det for lang tid tilbake ble bestilt time som var satt til torsdag 18 okt. Psykologen mente dette er for lang tid, og time må skaffes senest mandag 14 okt. Dette greier avdelingssykepleier å ordne ved å nytte argumentet akutt behandling.

Resultatet av undersøkelsen ved mentalhygienelaget viste ingen grunn til nedskrivning. Soldaten har så langt vært undersøkt av to militære leger (avdlege og F'DI-lege), en sivil lege (Ortopedisk pol.klinikk) samt to psykologer. Kun psykologen ved Akershus festning anbefalte UD evt MUD.

Som nevnt tjenestegjør soldaten i dag som adj ass. Denne stillingen fikk han etter anbefaling fra avdlege som mente det ville hjelpe soldatens motivering. Så langt har kpsjef kunnet registrere at det går bedre og at soldaten klarer å fylle stillingen.»

Klagerens mor, som stadig etterlyste resultater i saken, var ikke tilfreds med denne redegjørelse og sto fast på kravet om dimittering. Det ble hevdet at sønnens psykiske plager var i forverring.

Etter dette tok Ombudsmannen saken opp med Forsvarets sanitet og sendte sålydende brev:

«Saken er tatt opp med meg av mannskapets mor, som i brev av 16 okt d å har søkt om hjelp for å få sønnen, som p t avtjener førstegangstjeneste, fremstilt for en legekommissjon. Etter det hans mor opplyser har soldaten kne- og ryggskader ved siden av store psykiske problemer.

I brev til avdelingen av 18 okt d å, hvorav en kopi vedlegges, har jeg gitt uttrykk for at det bør foretas en grundig medisinsk undersøkelse av mannskapet, eventuelt at han fremstilles for legenemnd med sikte på å få avgjort spørsmålet om hans tjenestedyktighet.

I sitt svar i brev av 24 okt d å har avdelingen gjort rede for soldatens tjenesteforhold og hans konsultering av leger i forbindelse med hans kne- og ryggplager. Det er også som bilag vedlagt utskrift av sykebok og konklusjonen på de legeundersøkelser som er foretatt. Noen undersøkelse av ham etter at jeg henvendte meg til avdelingen er imidlertid ikke foretatt.

Etter de opplysninger som foreligger synes det å være divergerende oppfatninger som hvorvidt soldaten er tjenestedyktig. Mannskapet selv og hans mor mener det er grunnlag for udyktighetskjennelse, no som synes å være støttet av psykologen ved Oslo militære legekantor. På den annen side konkluderer undersøkelsen ved mentalhygienelaget med at det ikke er grunn for nedskrivning. På denne bakgrunn synes det etter min oppfatning tilrådelig å få iverksatt en ny medisinsk undersøkelse, eventuelt ved legekommissjon, av soldaten for om mulig å få endelig avgjort

spørsmålet om hans tjenestedyktighet. Jeg tillater meg å be om FSANs bistand til dette. Soldatens mor har gjentagne ganger overfor meg fremholdt at det haster med en slik undersøkelse og jeg håper at dette vil kunne la seg gjøre.»

Forsvarets sanitet sluttet seg til Ombudsmannens vurdering og anmodet Den faste legenemnd for vedkommende område å innkalle soldaten til fornyet vurdering.

Denne vurdering førte til at soldaten ble dimittert.

En vernepliktig var pålagt å utføre 80 dagers resttjeneste som opptjening av forsømt tjeneste pga sykefravær og etterfølgende MUD-kjennelse. I sin klage, som Ombudsmannen fikk kopi av, opplyste klageren at han under en permisjon i august hadde fått skadet to leddbånd i kneet og var blitt sykemeldt.

Dette ble avdelingen varslet om og vedkommende befalingsmann som tok imot beskjeden hadde opplyst at han ville beholde sin tjenesteplassering dersom han var tilbake innen 28 september.

Da han ankom avdelingen 28 sep – fremdeles sykemeldt – fikk han beskjed om at han med virkning fra 3 sep hadde fått kjennelsen MUD. Han ble bedt om å levere inn sitt utstyr og reise hjem inntil friskmelding forelå.

Den 21 november melder han seg tilbake ved tjenestestedet og får da beskjed om at han var pålagt 80 dagers resttjeneste etter ordinær dimisjonsdato 7 januar.

Klageren mente at MUD-kjennelsen måtte bygge på sviktende grunnlag idet han aldri var blitt fremstilt for den lege som traff avgjørelsen.

Ombudsmannen tok saken opp med avdelingen som i sitt svar beklaget at det fra avdelingens side var blitt foretatt en feilbehandling.

Avdelingen beklaget det inntrufne og meddelte at kravet om resttjeneste var frafalt. Soldaten ble således dimittert sammen med de øvrige i sitt kull.

En vernepliktig tok kontakt med Ombudsmannen og anmodet om bistand idet han mente å ha krav på erstatning for skader han var påført under sykebehandling i Forsvaret. Han gjorde dessuten krav om å få refundert utgifter til behandling hos fotterapeut. Klageren gjorde gjeldende at han hadde krav på erstatning for varig skade – tap av tånegl på høyre fot – som han mente skyldtes feil behandling. Som følge av denne feilbehandling hadde han sett seg tvunget til å oppsøke privat fotterapeut og han gjorde

derfor også krav om å få erstattet utgiftene i forbindelse med denne behandling.

Ombudsmannen innhentet uttalelse fra vedkommende avdelingslege som avviste påstandene om feil behandling. Selv om klageren ikke på forhånd hadde innhentet garantierklæring fra DK-legen slik betingelsene er, anbefalte avdelingslegen likevel at det ble gitt refusjon for utgifter til behandling hos fotterapeut.

Ombudsmannen tok deretter saken opp med Forsvarets sanitet og skrev følgende:

«Ovennevnte som tjenestegjør ved X, har henvendt seg til meg idet han mener å ha krav på erstatning for skade han er påført – tap av tånegl på høyre fot – som han hevder skyldes feil behandling fra militærlegens side. Videre har han krevet å få refundert utgifter han har hatt i forbindelse med behandling hos fotterapeut.

Jeg har henvendt meg til avdelingen som har innhentet uttalelse fra avdelingslegen. Ifølge avdelingslegen er det ikke grunnlag for soldatens påstand om feil behandling og således heller ikke grunnlag for å erkjenne erstatningsansvar. Når det gjelder utgiftene til behandling hos terapeut, er det ikke innhentet garantierklæring for dekning av utgiftene. Selv om soldaten etter dette ikke antas å ha krav på refusjon, finner avdelingslegen det rimelig at utgiftene til fotterapeut dekkes fullt ut.

Jeg tør be om FSANs uttalelse i saken, herunder om mannskapet vil kunne få dekket utgiftene av Forsvaret.»

Forsvarets sanitet besvarte denne henvendelse slik:

«Det fremgår intet av hans militære helsekort (inkludert epikrise) at han har blitt behandlet feilaktig ved X sykestue, eller at det er objektive grunner for ikke å ha tiltro til avdelingens leger.

Søknad om refusjon av utlegg for fotterapeut-behandling anbefales fremmet tjenestevi fra egen avdeling, siden han fortsatt er i tjeneste.

Da hans beveggrunner for å oppsøke Y legevakt var en subjektiv misnøye med legetjenesten ved X, er han i henhold til Rikstrygdeverkets regler ikke berettiget til full refusjon som militærperson (yrkesskadet-rygden). Utlegg i forbindelse med behandling ved Y legevakt vil derfor heller ikke kunne refunderes fra Folketrygden eller Forsvaret.

Forsvarets sanitet vil gjøre oppmerksom på hans rettigheter om erstatning i henhold til Regler om sykdom/skade oppstått under militær tjenestegjøring, hvor status og funksjonsnedsettelse 12 måneder etter oppståelsen bestemmer erstatningens størrelse.

Dersom han ønsker fremme erstatning for plager fra sin exiderte høyre tånegl, skal dette fremmes via hans lokale trygdekontor i løpet av våren 1986. En ny legeattest som beskriver funn og subjektive plager må vedlegges.

Saken vil bero ved Forsvarets sanitet/Kontor for militær trygd. De tilsendte saksdokumenter vedlegges og sendes i retur.

Man antar at Ombudsmannen vil ta kontakt med klageren og orientere ham om Forsvarets sanitets syn på saken.»

Klageren ble deretter anbefalt å følge den veiledning som var gitt av FSAN.

Hovedtillitsmannen ved en av Infanteriets øvingsavdelinger gjorde henvendelser til Ombudsmannen der det ble klaget over ambulanseberedskapen ved avdelingen. I tillitsmannens brev ble det vist til et tilfelle der det under en øvelse hadde tatt ca ½ time å få tilkalt ambulanse.

Da bilen omsider kom viste det seg ikke å være noen ambulansevogn, men et feltkjøretøy.

Ombudsmannen forela klagen for den aktuelle avdelingssjef som i sitt svar hevdet at kjøretøyet som ble brukt ved nevnte tilfelle medbragte båre og nødvendig førstehjelpsutstyr. Det ble også bemerket at den medgatte tid ikke var 30 min, men ca 13-14 min. Avdelingen ville likevel gjennomgå rutinene for om mulig å gjøre ambulansetjenesten enda mer effektiv.

Tillitsmannen ble underrettet.

En vernepliktig som på grunn av en anstrengt personellsituasjon var beordret til vakttjeneste i en periode da han var sykemeldt, var sterkt uenig i denne beordring og ba Ombudsmannen om svar på om «virkelig et befal har lov å overprøve en lege».

Som følge av brudd i venstre håndledd var han blitt sykemeldt fom 10 tom 14 juni. Etter først å ha konferert med avdelingslegen beordret forstjefen klageren til vakttjeneste den 10 juni.

Ved legekontroll 11 dager senere ble det påvist glidning i bruddet, noe han da fikk behandling for. Klageren mente at denne uregelmessighet måtte skyldes belastning under vakttjenesten.

Ombudsmannen innhentet uttalelse fra såvel forstjef som de impliserte leger. Også Forsvarets sanitet ble bedt om å kommentere saken. Etter at alle fakta i saken var klarlagt skrev Ombudsmannen slik til klageren:

«Etter å ha innhentet forstjefens redegjørelse har jeg i brev til Forsvarets sanitet av 11 juni d å bedt om FSANs uttalelse i saken.

Min henvendelse til FSAN er besvart ved ekspedisjon av 6 d m. Jeg var tidligere underrettet om at FSAN fant å måtte innhente uttalelse fra SD-legen, og at FSANs besvarelse kunne bli noe forsinket pga forestående ferieavvikling.

Ut fra de opplysninger som er fremkommet synes hendelsesforløpet å ha vært:

Skaden – brudd i venstre håndledd – oppsto lørdag 8 juni d å ca kl 2100 under beredskapsvakt på X fort.

Avdelingslegen skrev sykemelding for Dem 10 s m. Ifølge denne var De sykemeldt fom 10 juni 14 juni 85. Det ble anbefalt «sykeperm hjemme» og at venstre arm skulle være «fullstendig immobilisert» i 6 uker fremover. Under legens underskrift i sykemeldingen er tilføyd «ikke vakt» noe som imidlertid ikke ble gjort av avdelingslegen.

Etter sykemelding tok forstjefen telefonisk kontakt med avdelingslegen idet han anga å ha bruk for Dem til vakttjeneste pga mannskapsmangel på fortet. Dette fant avdelingslegen å kunne gå med på under forutsetning av at venstre arm ikke ble utsatt for belastninger. Forstjefen beskriver vakttjenesten slik:

«Vakttjenesten besto i å sitte på en kontorstol inne i vaktbua for kontroll av inn- og utpasseringer. Om nødvendig måtte han gå ut for å løfte bommen. Dette var fullt mulig å gjøre med den friske armen.»

Jeg er oppmerksom på at De har en annen oppfatning av hva vakttjenesten innebar med hensyn til belastning, men etter de opplysninger som foreligger fra sakkyndige forstår jeg det slik at en mulig belastning ikke synes å ha hatt noen negativ effekt når det gjelder helbredelsen av skaden. Den «glidning» i bruddet som ble konstatert ved senere kontroll den 21 juni d å er ifølge legen en normal komplikasjon som kan oppstå uten at noen direkte årsak kan gis. Etter nevnte kontroll ble De av forstjefen, etter samråd med legen, innvilget sykepermisjon.

Ifølge bestemmelsene som gjelder for militær legebedømmelse vil et mannskap som har fått sykemelding ikke uten videre være berettiget til permisjon hjemme. Dersom slik permisjon skal innvilges må dette ha terapeutisk betydning for lidelsen (sykdom/skade) og må i tilfelle begrunnes av legen. I det foreliggende tilfelle synes disse regler ikke helt å være fulgt av legen. Det er således anbefalt «sykeperm hjemme» uten at dette er nærmere begrunnet. Av de opplysninger som senere er innhentet fremgår at når avdelingslegen anbefalte sykeperm hjemme var det ut fra en antakelse om at De ikke kunne utføre noen praktisk tjeneste ved fortet i sykemeldingsperioden. Jeg legger imidlertid i denne forbindelse avgjørende vekt på at avdelingslegen, umiddelbart etter sykemeldingen, i samtale med forstjefen ga uttrykk for at vakttjenesten, slik den ble beskrevet, medisinsk sett var forsvarlig. Når det imidlertid gjelder forstjefens forhold, antar jeg at etter det standpunkt avdelingslegen hadde tatt til spørsmålet om tjenestegjøring, ikke kan bebreides for den avgjørelse som ble tatt. Jeg kan således ikke se at det fra hans side foreligger regelbrudd.»

En vernepliktig, som allerede ved innrykk hadde nedsatt hørsel, reiste krav om erstatning overfor Forsvaret med den begrunnelse at hans hørselskade var blitt forverret under førstegangstjenesten.

Klageren hevdet at det ikke var tatt hensyn til hans hørselskade da han ble satt til tjeneste som kanonskytter. Dette til tross for at han under hørseltest på sesjon hadde fått lav (4) tallverdi på hørsel.

Saken, som ble tatt opp med Ombudsmannen, medførte en langvarig korrespondanse mellom Forsvarets sanitet, berørte leger, avdelingen, departementet og Ombudsmannen.

Etter en grundig gjennomgang av saken la departementet frem forslag til minnelig løsning av erstatningsspørsmålet i følgende brev til klageren:

«Forsvarsdepartementet viser til tidligere korrespondanse i saken, senest vårt brev av 22 oktober 1984. Ved ekspedisjon fra Ombudsmannen for Forsvaret den 20 november 1984 har departementet mottatt Deres brev av 6 november 1984 stilet til Forsvarsdepartementet.

Departementet har innhentet utfyllende opplysninger og vurderinger fra Forsvarets sanitet og dr X, spesialist øre-nese-hals, med bakgrunn i Deres opplysninger om tjenestegjøringen i støttetroppen og om forverrelsen av Derees hørselskade.

Forsvarets sanitet har erkjent at det lokale tjenestested ikke har fulgt de bestemmelser som er trukket opp av sanitetet i forbindelse med hørselstester, idet innrykksaudiogrammet i Deres tilfelle burde vært sendt Forsvarets sanitet til vurdering. Dersom det hadde vært gjort, ville de sannsynligvis blitt tildelt hørselsmåltall 2, og dermed unngått skyting/støy i tjeneste.

Når det gjelder utviklingen av Deres hørselskade uttaler imidlertid dr X i brev til departementet datert 7 november 1984, at det er meget små forskjeller ved å sammenholde audiogrammer som er tatt før og etter førstegangstjenesten. Etter dr Xs oppfatning er det ikke mulig å angi at forverrelsen, som er meget moderat, skyldes militærtjenesten. Han hevder videre at Deres for tiden angivne øresus ikke behøver å bli permanent. Den foreliggende hørselsskade kan ifølge dr X ikke uttrykkes i noen medisinsk eller ervervsmessig uføregrad, idet det etter hans skjønn ikke foreligger indikasjon for høreapparat. Dr X har ikke funnet grunn til fornyet undersøkelse av Dem i sakens anledning.

Forsvarsdepartementet finner etter dette ikke godtgjort av Deres tjeneste i støttetropp, der De i en periode tjenestegjorde som skytter på 84 mm rekylfri kanon, har medført en forverrelse av Deres hørselsskade. Departementet finner derfor ikke å kunne erkjenne rettslig ansvar for hørselsskaden slik den foreligger i dag.

Imidlertid må det antas at det er begått en feil fra Forsvarets side når De på tross av hørselsskaden ble satt til å tjenestegjøre som kanonskytter. Departementet kan ikke se bort fra at De som følge av denne tjenesten har hatt og har plager som De ikke ville hatt dersom De fra først av under tjenestegjøringen var blitt fordelt til støyfri tjeneste.

Hensett til dette skal departementet etter

omstendighetene være villig til å tilby en erstatning stor kr. 10 000,- som forslag til en løsning av saken i minnelighet. En vil presisere at utbetaling av erstatning som nevnt ikke innebærer at departementet erkjenner ansvar på rettslig grunnlag. Tilbudet kan således ikke påberopes i tilfelle av prosess.

Dersom De godtar tilbudet ber en om at De bekrefter dette på vedlagte gjenpart og returnerer denne til Forsvarsdepartementet så snart som mulig. Beløpet vil deretter bli utbetalt herfra.»

Dette tilbud ble av klageren akseptert som et fullt og endelig oppgjør i skadesaken.

Sosiale saker

Det er behandlet 20 saker samt 2 fra tidligere år i denne gruppe. Fjorten av disse gjelder søknad om bostøtte eller rentestønad.

En vernepliktig hadde ca 1 mnd før innrykk i militæret tatt opp et lån på kr. 110.000 til anskaffelse av bil.

Soldaten, som var friidrettsutøver på høyt nasjonalt nivå, brukte bilen mye i treningsøyemed, landslagssamlinger og idrettsstevner. Før han undertegnet lånekontrakt hadde han hatt telefonisk kontakt med den militæravdeling han var innkalt til med forespørsel om mulighetene for dekning av renteutgiftene under tjenesten. Spørsmålet var besvart med at det nok i dette spesielle tilfelle kunne være muligheter for rentestønad. Klageren hevdet at han i tillit til dette undertegnet lånekontrakt og kjøpte bil.

Banken innvilget avdragsfrihet under førstegangstjenesten, men renteutgiftene på vel kr. 1 300 pr mnd måtte betales.

Disse utgifter hadde klageren søkt om å få refundert av Forsvaret, men departementet som hadde fått saken til behandling, hadde avslått søknaden med den begrunnelse at det ikke var hjemmel for å gi stønad i dette tilfelle.

Saken ble forelagt Ombudsmannen som innhentet nærmere opplysninger om hvilke dekningsmuligheter som egentlig var stillet i utsikt under telefonsamtalen med militæravdelingen. Det ble også legitimert at klageren var sterkt avhengig av bil for å kunne følge et tilfredsstillende treningsopplegg fra det sted han tjenestegjorde.

Selv om det ble klarlagt at det fra militær side ikke forelå noen rettslig forpliktende forhåndsløfter om rentestøtte, tillot Ombudsmannen seg likevel etter omstendighetene å be departementet om fornyet vurdering av saken. Departementet fastholdt imidlertid sitt avslag og viste til at regelverket kun tillater sosial stønad til dekning av

renter på lån til yrkesnødvendig bil. Departementet beklaget at det ikke sjelden blir gitt tilsagn om rentedekning i åpenbar strid med gjeldende bestemmelser og praksis.

Ombudsmannen fant intet å bemerke.

En kvinne som hadde gjennomført ca 12 mndrs frivillig tjeneste i Forsvaret, hadde etter endt tjeneste fått avslag på sin søknad om dagpenger fra arbeidsledighetstrygden med den begrunnelse at frivillig tjeneste i Forsvaret ikke gir rett til slik trygd.

Kvinnen mente dette var en urimelig og kvinnediskriminerende bestemmelse og tok saken opp med Ombudsmannen.

Da spørsmålet om kvinners frivillige tjeneste i Forsvaret og forholdet til dagpenger under arbeidsløshet av Ombudsmannen tidligere var tatt opp med Forsvarsdepartementet, ble klagerens henvendelse oversendt departementet til besvarelse.

Departementet tilskrev klageren slik:

«Det vises til Deres henvendelse av 12 august 85 til Ombudsmannen for Forsvaret.

Ombudsmannen for Forsvaret har sendt henvendelsen til Forsvarsdepartementet og bedt om at den blir besvart direkte.

Bestemmelsene om arbeidsledighetstrygd er helt klare i Deres tilfelle. Det følger av forskrifter gitt av Kommunal- og arbeidsdepartementet av lovbestemt tjenesteplikt i henhold til lov av 17 juli 1953 nr 28 om Heimvernet, lov av 17 juli 1953 nr 29 om verneplikt, lov av 19 mars 1965 nr 3 om sivil tjenesteplikt etter fritaking for militærtjeneste av overbevisningsgrunner, samt lov av 17 juli 1953 nr 9 om Siviltforsvaret, likestilles med arbeid i tjenesteforhold, slik at personer som har avtjent ovennevnte gis rett til dagpenger etter folketrygdens kap. 4.

Intensjonen med bestemmelsene er å gi personer som blir pålagt pliktig tjeneste, en kompensasjon for at de under tjenestetiden er forhindret i å ta lønnet arbeid i vanlige arbeidsforhold. Da det bare er menn som er pålagt tjenesteplikt av slik art/varighet at det kommer inn under reglene, er det i praksis bare menn som nyter godt av denne ordningen.

Avslaget på Deres søknad om arbeidsledighetstrygd er, som De sikkert vil forstå, helt korrekt.

Spørsmålet om å endre nevnte forskrifter slik at kvinner som avtjener frivillig tjeneste i Forsvaret blir likestilt med menn som avtjener pliktig militærtjeneste, er for tiden gjenstand for behandling og vurdering i Kommunal- og arbeidsdepartementet. Det er imidlertid lite sannsynlig at en slik eventuell endring blir gitt tilbakevirkende kraft.»

Spørsmålet er såvidt vites også tatt opp av Likestillingsombudet. På bakgrunn av her-
værende klage har Ombudsmannen også drøftet saken med Kommunal- og arbeidsdepartementet som lovet å gi saken prioritet.

En vernepliktig hadde fått avslag på søknad om rentestønad i forbindelse med lån til innkjøp av bil.

Klageren hadde tatt opp et lån til anskaffelse av bil som han benyttet til reiser mellom bopel og arbeidssted. Bruk av bil var nødvendig da det ikke forelå andre passende kommunikasjonsstilbud.

Søknad var avslått under henvisning til at han hadde sagt opp sin stilling i bedriften i forbindelse med tiltredelse av førstegangstjenesten. Hans bilhold kunne således ikke defineres som yrkesnødvendig.

Saken ble tatt opp med Ombudsmannen som innhentet nærmere opplysninger. Det ble således opplyst og dokumentert at klageren ville få fast ansettelse ved et bilverksted etter endt militærtjeneste. Også dette var et arbeidssted som i forhold til klagerens bosted nødvendiggjør bruk av bil til arbeidsreiser. På dette grunnlag ble departementet anmodet om ny behandling av saken.

Denne gang ble søknaden imøtekommet og rentestønad innvilget med kr. 7 500.

En vernepliktig som i løpet av de siste par år før fremmøte til førstegangstjeneste hadde tatt opp lån på tilsammen kr. 650 000 til anskaffelse av hus, båt og bil, søkte Ombudsmannen om råd da han ikke så noen muligheter for å make sine betalingsforpliktelser under militærtjenesten.

Klageren opplyste at han hadde gått arbeidsledig noen måneder på grunn av sykdom før fremmøte til rekruttskolen. Dette hadde ført til at regninger for ca kr. 15 000 lå ubetalt. Han hadde like før fremmøte til førstegangstjenesten fått tilbud på en bedre betalt stilling, men denne hadde han sett seg tvunget til å frasi seg pga militærtjenesten.

Klagen ble forelagt vedkommende militære avdeling som innvilget ett års utsettelse med resttjenesten.

En vernepliktig hadde fått avslag på en søknad om behovsprøvet bostøtte i en nærmere angitt tidsperiode. Avslaget var begrunnet med at hans hustru hadde fått utbetalt fødselspenger fra Folketrygden i angjeldende periode. Dette beløp oversteg 50 % av lønnstrinn 10 i statens regulativ – hvorfor det ikke var hjemmel for å innvilge søknaden.

Den vernepliktige syntes dette var en urimelig ordning og ba om Ombudsmannens bistand. Ombudsmannen besvarte soldatens henvendelse slik:

«Etter det opplyste har Deres hustru for det tidsrom søknaden gjelder, 15 nov 84 – 15 mar 85, oppebåret fødselspenger med kr.

4 600 pr mnd tilsvarende hennes månedslønn, dvs at hun har hatt en inntekt som overstiger halvt lønnstrinn 10 i statens lønnsregulativ. De vil således ikke være berettiget til bostøtte for nevnte tidsrom.

Den avgjørelse som er truffet må antas å være i samsvar med de regler som gjelder på dette område. De har adgang til få avgjørelsen forelagt Forsvarsdepartementet som ankesak. Det er vel imidlertid grunn til å anta at anke ikke vil føre frem.»

En vernepliktig hadde fått tilsagn om kr. 4 000 som rentestøtte til lån i forbindelse med yrkesnødvendig bilhold. De faktiske renteutgifter som det var søkt om dekning av beløp seg imidlertid til ca kr. 5 700. Da søknaden bare delvis var imøtekommet, ble saken av den vernepliktige tatt opp med Ombudsmannen.

Saken ble forelagt departementet som opplyste at en del av lånet var blitt benyttet til reparasjon av bil. Denne andel av lånet kunne ikke tas i betraktning ved vurdering av stønad, hevdet departementet. Dessuten var det normalt at søkeren selv dekker en mindre egenandel av renteutgiftene. Ombudsmannen kom til at denne avgjørelse ikke kunne karakteriseres som urimelig. Dette ble meddelt klageren.

Sosialsekretæren ved en av våre flystasjoner tilskrev Ombudsmannen om de problemer enkelte vernepliktige får med sin arbeidsgiver ved innkalling til førstegangstjeneste. Med sosialsekretærens henvendelse fulgte dokumentasjon for tre tilfeller fra samme innrykkskull ved denne avdeling der gjeninntakelse i bedriften var gjort betinget av enten overføring til HV etter endt rekruttskole eller tjenesteplassering i nærheten av arbeidsgiver slik at soldaten i sin fritid kunne stå til tjeneste for arbeidsgiveren.

Sosialsekretæren ønsket Ombudsmannens syn på i hvilken utstrekning slike momenter burde vektlegges ved behandling av overføringssøknader.

Saken ble – på generelt grunnlag – av Ombudsmannen tatt opp med Forsvarsdepartementet i følgende henvendelse:

«Ombudsmannen får fra tid til annen henvendelser fra militære mannskaper som ber om bistand til å få løst problemer de mener å ha med sin arbeidsgiver på grunn av innkalling til militærtjeneste. Slike saker kan ha flere varianter, men oftest vil det dreie seg om at arbeidsgiver har varslet oppsigelse av arbeidsavtalen eller har underrettet mannskapet om at arbeidet ikke kan ventes gjenopptatt med mindre vedkommende gis utsettelse med førstegangstjenesten.

Min erfaring fra slike saker er at den beskyttelse mot oppsigelse som gis arbeidstakere ved lov av 29 mars 1940 om forbud mot at arbeidere blir berøvet sin stilling på grunn

av innkalling til militærtjeneste m v, ikke er tilstrekkelig kjent blant mannskapene. Da imidlertid en oppsigelse av en arbeidsavtale vil være en sak mellom arbeidsgiver og arbeidstaker, vil den ligge utenfor Ombudsmannens kompetanseområde. Jeg har derfor måttet nøye meg med å gi en orientering om den beskyttelse mot oppsigelse nevnte lov av 29 mars 1940 gir. Forøvrig har jeg i enkelte av disse sakene rådet vedkommende til å søke bistand hos Arbeidstilsynet, eventuelt hos advokat.

Foranlediget av en henvendelse jeg nylig har fått fra en sosialsekretær ved en av våre flystasjoner, har jeg tatt de problemer nevnte oppsigelsessaker reiser opp til drøftelse i ombudsmannsnemnda. Konklusjonen var at det er grunn til å gi mannskaper en bedre informasjon om det vern mot oppsigelse som loven av 29 mars 1940 hjemler. Dette bør etter nemndas oppfatning gjøres ved at en orientering om loven inntas i innrykksnummeret for «Forsvarets Forum» og ved at en tilsvarende orientering bør innpases som en del av den informasjon mannskapene får ved innrykk.

Under henvisning til foranstående tør jeg be om departementets medvirkning til å få gjennomført en informasjon om oppsigelsesvernet i lov av 29 mars 1940 slik ombudsmannsnemnda har tilrådet. Jeg ber om å bli holdt orientert om det departementet vil foreta i saken.»

Forsvarsdepartementet svarte slik:

«Forsvarsdepartementet viser til brev fra Ombudsmannen for Forsvaret av 26 februar 1985.

Departementet er enig i at informasjon til de vernepliktige om de rettigheter de har som følge av Lov av 29 mars 1940 har vært mangelfull. Et utvalg har det siste året vært i arbeid for å gjennomgå det eksisterende informasjonsopplegg og fremmer forslag til forbedringer. Utvalget har levert flere delinnstillinger, og en rekke av forslagene er approbert og satt ut i livet. Blant annet kan nevnes omfattende endringer av Forsvarets Forums innrykksnummer, som pr i dag deles ut på sesjon.

Utvalget har foreslått at en oppdatert utgave sendes mannskapene sammen med innkallingsordre før hvert innrykk, og departementet tar sikte på å følge opp forslaget så snart som mulig. Dermed nås mannskapene med nøkkelinformasjon på det tidspunkt de er mest motivert for å motta den.

Innholdet i nevnte lov er kort omtalt i innrykksnummeret 1985 (s 47), men departementet støtter forslaget om et noe fyldigere og mer iøyenfallende oppsett. Departementet vil ta dette opp med Forsvarets Forum når innrykksnummeret skal revideres.

Den nåværende BL 4037, «Orientering til utskrivningspliktige», blir fra sommeren 1985 erstattet med en ny brosjyre, «Til deg som skal på sesjon». Loven er gitt følgende korte omtale i den nye brosjyren:

«Til deg som har arbeid.

Lov av 29 mai 1940.

Dersom du har vært ansatt i 3 måneder eller mer, etter fylte 18 år, har du krav på å få arbeidet igjen etter utført førstegangstjeneste. Forutsetningen er at du har gitt

arbeidsgiver beskjed om at du ønsker arbeidet tilbake, og at du gir arbeidsgiver beskjed 14 dager før du ønsker å begynne i arbeidet ditt igjen.»

Nevnte utvalg vil om kort tid fremme en innstilling om informasjon ved innkalling til repetisjonsøvelse og under repetisjonsøvelsen. Departementet er kjent med at utvalget bla vil foreslå utarbeidet en liten brosjyre som sendes mannskapene ved innkalling. Tekstforslaget fra utvalget ivaretar informasjonsbehovet også i forhold til denne loven.»

Sosialsekretæren ble gjort kjent med departementets redegjørelse, samtidig som han ble meddelt at nemndas standpunkt var at informasjon om oppsigelsesvernet også bør skje muntlig i forbindelse med innrykk til førstegangstjeneste foruten den orientering som gis gjennom «Forsvarets Forum».

En vernepliktig som under førstegangstjenesten var permittert fra sin stilling som kommunal tjenestemann, klaget til Ombudsmannen over at kommunen hadde inkludert det militære botillegg på kr. 700 pr mnd i det fradrag som ble gjort i han sivile lønn under militærtjensten. Den vernepliktige hadde støtte i sin fagforening i at dette fradrag var å anse som tariffstridig.

Ombudsmannen innhentet uttalelse fra kommunen som på sin side forela saken for Norske kommuners sentralforbund. Med støtte fra sentralforbundet kunne kommunen meddele at trekket var riktig foretatt – idet kommunesektoren og staten har ulike tariffbestemmelser på dette området.

Etter den kommunale hovedoverenskomst er slike ytelser fra Forsvaret gjensatt for fradrag i den sivile lønn som utbetales under førstegangstjenesten.

Dette ble klageren underrettet om.

Forsvarets skolevirksomhet

Det er behandlet 10 saker i denne gruppe, hvorav 2 fra tidligere år.

En befalsskoleelev var blitt dimittert fra skolen med den begrunnelse at han til tross for advarsler hadde fått strykkarakter i militært forhold (MF).

Dette var en beslutning eleven i sin klage til Ombudsmannen betegnet som «lite relevant og blodig urettferdig».

Han mente seg skikket for befalsyrket som han var sterkt motivert for. Ombudsmannen ble bedt om å «prøve om dimisjonen var rett og riktig».

Etter å ha undersøkt saken nærmere og innhentet uttalelser fra skolen og våpeninspektøren skrev Ombudsmannen slik til klageren:

«Det vises til Deres brev av 19 f m og samtale med Dem på kontoret her.

Jeg har nå mottatt den utbedte redegjørelse fra befalsskolen og vedlegger til orientering en kopi av svarbrevet som er datert 4 d m.

Når det gjelder pkt 4 i brevet viser avdelingen til bestemmelser (KTF 1974) som så vidt jeg kan se senere er opphevet og avløst av forskrifter fastsatt av Forsvarsdepartementet og inntatt i KTF 1983 avd I side 49 ff. Punkt 19 i disse forskrifter lyder slik:

Vedtak om karakter i militært forhold/anlegg som befal kan bare påklages hva angår formelle feil, herunder mangelfull gjennomføring fra skolens side av skoleinstruks/eksamensreglement med hensyn til advarsler og øvrige bestemmelser for fastsettelse av karakter i militært forhold, jfr for øvrig pkt 2.»

Jeg har etter mottakelsen av avdelingens redegjørelse kontaktet våpeninspektøren som opplyste at beslutningen om dimittering var truffet av ham og at det samtidig ble gjort kjent at beslutningen kan ankes til Generalinspektøren. De bør i tilfelle benytte Dem av denne klageadgang. Ut fra de opplysninger som foreligger i saken har jeg ikke grunnlag for å karakterisere våpeninspektørens avgjørelse som åpenbart urimelig. De tilsendte saksdokumenter returneres vedlagt.»

En vernepliktig tok kontakt med Ombudsmannen etter at han var blitt utvist fra en av Forsvarets befalsskoler. Grunnlaget for utvisningen var at klageren til tross for en skriftlig advarsel ikke hadde fått ståkarakter i militært forhold. Klageren mente karaktergivningen var usakelig og bygde på en lite grundig vurdering.

Ombudsmannen innhentet skolens uttalelse der det ble redegjort for kandidatens forhold og utvikling i elevperioden.

Han var først opptatt som elev på prøve, men senere gitt status som fullverdig elev. Elevens forhold var etter skolens opplysninger preget av manglende motivasjon for befalsopplæringen, liten interesse for skolearbeidet og lite initiativ. Dette førte til at han ble meddelt en skriftlig advarsel med beskjed om å forbedre seg innen neste møte i skolerådet.

Da det heller ikke etter dette kunne registreres noen bedring, ble eleven gitt muntlig beskjed om at han ville bli dimittert fra skolen.

Da de innhentede opplysninger kunne tyde på formelle mangler ved saksbehandlingen, fant Ombudsmannen grunn til å be Hærstaben om kommentarer til saken.

Ombudsmannen skrev slik:

«Ovennevnte, tidligere elev ved X, har henvendt seg til Ombudsmannen i anledning av at han fra 2 f m ble dimittert fra vide-

re befalsopplæring og overført til BRIG N, en avgjørelse han mener er urimelig.

Saken er herfra forelagt X som har avgitt uttalelse i brev av 29 f.m.

Etter de opplysninger som er fremkommet er beslutningen om dimittering tatt av skolen etter at saken hadde vært behandlet i skoleråd. Begrunnelsen for denne avgjørelse ses å være elevens manglende motivasjon for befalsopplæring. Jeg vil etter det opplyste anta at det er saklig grunnlag for den avgjørelse som ble tatt. Jeg er imidlertid litt opptatt av den formelle siden. Det heter således i redegjørelsen fra X at skolens avgjørelse ble forelagt YINSP – etter det jeg har fått opplyst skjedde dette over telefon – og at eleven muntlig ble meddelt avgjørelsen. Det er ikke opplyst noe om hvorvidt eleven fikk underretning om evt ankemulighet.

Jeg vedlegger de her beroende saksdokumenter idet jeg tør be om HSTs uttalelse.

Dokumentene bes returnert med svaret.»

Følgende svar innløp fra Hærstaben:

«Forsvarets overkommando/Hærstaben viser til sakens dokumenter.

HST ser ikke at det fra X er begått feil angående dimitteringsgrunnlaget.

I saken fremkommer ingne opplysninger om eleven er gitt anledning til å avgi skriftlig uttalelse i saken før innstilling er fremmet, eller om eleven er opplyst om ankemuligheten.

Ved telefonisk henvendelse til X bekreftes det at dimisjonsavgjørelsen ikke er gitt skriftlig.

Generalinspektøren for Hæren har nøye vurdert saken, men finner ikke de mulige saksbehandlerefeilene tungtveiende nok til at elvens militære forholdskarakter ikke skal vektlegges på den måte som X har gjort. Sakens dokumenter følger vedlagt.»

«Ombudsmannen tilskrev deretter klageren slik:

«Jeg viser til tidligere korrespondanse og kan meddele at Hærstabens svar på min henvendelse nå foreligger. Kopi av Hærstabens redegjørelse følger vedlagt.

Ombudsmannen kan etter bedømmelse av de foreliggende opplysninger i saken ikke finne grunnlag for vesentlige innsigelser mot selv dimitteringsgrunnlaget.

Derimot synes det å være avdekket visse formelle mangler ved saksbehandling fra Xs side. Jeg har bl a merket med at De ikke ble underrettet skriftlig om frabeordningen, og at De heller ikke ble varslet skriftlig om Deres ankeadgang.

Disse forhold – som dog ikke endrer selve grunnlaget for frabeordningen – er fra min side påpekt overfor HST.

Ombudsmannen finner på det foreliggende grunnlag ikke muligheter for ytterligere tiltak i saken.»

En vernepliktig som under rekruttskolen var forhåndsuttatt som aspirant til USK-

kurs henvendte seg til Ombudsmannen med klage over at han likevel ikke ble opptatt som USK-elev.

Ved ankomst til sitt nye tjenestested etter endt rekruttskole utba han seg en skriftlig begrunnelse for at han ikke var blitt opptatt ved USK-kurset.

Han ble imidlertid henvist til avdelingslegen som kunne fortelle av diskvalifiseringen av ham sannsynligvis hadde sammenheng med resultatet av den psykologiske testing han hadde gjennomgått i forbindelse med opptaksprøven.

Klageren fant denne begrunnelse svært urimelig og ba om avdelingens kommentarer til psykologens rapport. I en lengre uttalelse som var undertegnet av de to tjenestegjørende leger ved avdelingen, ble psykologens merknader kategorisk tilbakevist. Legenes uttalelse var basert på flere måneders observasjoner, mens psykologens merknader var resultatet av en 40 minutters lang samtale.

Ombudsmannen fant det riktig å forelegge disse to svært motstridende vurderingene av kandidaten for Forsvarets psykologitjeneste. Svaret fra psykologitjenesten slo fast at kandidaten tydeligvis hadde mestret sine problemer langt bedre enn psykologens prognoser skulle tilsi – og at psykologens betenkeligheter ikke var relevante.

På dette grunnlag skrev Ombudsmannen til klageren at den foreliggende psykolograpport ikke kunne være grunn nok til å utelukke ham ved eventuell senere søknad om opptak på USK-kurs.

En elev ved en av Forsvarets befalsskoler sendte inn søknad om dimittering fra skolen etter å ha blitt kjent med at skoletrådet hadde anbefalt dimittering av ham pga svake prøveresultater og manglende motivering.

For å unngå en uskikkettsanmerkning på sitt rulleblad hadde han heller valgt selv å søke om dimittering, et standpunkt han hevdet også å ha blitt motivert til av sin troppsjef. Søknaden om dimittering ble raskt imøttekommet av våpeninspektøren. Før dimitteringssøknaden var ferdigbehandlet kan han imidlertid til å ombestemme seg og angre på at søknaden var blitt sendt.

Sterkt tilskyndet av sine medelever skrev han således til Ombudsmannen der han ba om bistand til å få søknaden annullert.

Ombudsmannen innhentet opplysninger om klagerens forhold ved befalsskolen og forela saken for våpeninspektøren som fastholdt vedtaket om dimittering. Det ble opplyst at klageren – uavhengig av sin søknad – ville blitt dimittert på grunnlag av skolens uttalelser og anbefaling.

På grunnlag av de innhentede opplysninger skrev Ombudsmannen slik til klageren:

«Det vises til brev herfra av 15 f m og senere telefonsamtale.

Ved skolens brev av 30 f m har jeg fått tilsendt samtlige saksdokumenter, herunder kopi av referat fra opptaksnemnda for elevopptak og senere skolerådsreferater. Videre har jeg fått tilsendt kopi av skriftlig advarsel som ble meddelt Dem 12 des 84. Jeg er også tilstillet kopi av våpeninspektørens avgjørelse av Deres søknad om dimettering fra skolen som De har begrunnet med manglende motivering for befalsutdannelse og tjeneste som befal. Ifølge våpeninspektørens brev av 13 f m er det som svar på søknaden truffet beslutning om dimettering og overføring av Dem til stående avdeling for avtjening av resterende førstegangstjeneste.

Jeg har gjennomgått sakens dokumenter hvorav fremgår at De, på grunn av svake prestasjoner i elevtiden, ikke tilfredsstiller de krav som er satt i forbindelse med befalsutdanningen. Etter at De var meddelt skriftlig advarsel som nevnt med en prøvetid frem til 1 feb d å, ble saken behandlet i skoleråd den 18 feb d å. De ble av rådet foreslått dimettert fra skolen pga svake prøveresultater og manglende motivering. De ses også rangert som den svakeste elev i kullet. Skolen fremmet så sin innstilling om dimettering overfor våpeninspektøren på grunnlag av de opplysninger som ble fremlagt om Dem i skolerådet og i samsvar med rådets enstemmige tilråding. Før saken ble behandlet av våpeninspektøren fremkom Deres søknad om dimettering som ble imøtekommet som nevnt foran.

Etter Deres henvendelser hit har jeg underhånden tatt kontakt med våpeninspektøren og fikk klar forståelse av at det må anses ikke å ha noen hensikt å ta saken opp på ny med inspektøren. Det ble fremholdt at beslutningen om dimettering i samsvar med skolens innstilling ville ha blitt truffet om De ikke selv hadde søkt om dimettering. Jeg kan heller ikke for mitt vedkommende se at det er fremkommet nye opplysninger i saken som kan gi meg grunn til å ta dimetterings spørsmålet opp på ny med våpeninspektøren. Det må etter min oppfatning være godtgjort at skolens innstilling om dimettering er saklig begrunnet og den kan heller ikke anses som urimelig.

Jeg beklager etter dette å måtte meddele at jeg ikke finner grunn til å foreta mere med saken.»

Vervede

Det er behandlet 5 saker i denne gruppen samt 1 fra tidligere år.

En kontorassistent i Forsvaret – som hadde hatt ett års permisjon fra sin kontorstilling for å tjenestegjøre som frivillig i FN, Libanon – søkte om Ombudsmannens bistand for å få utbetalt opptjente feriepenger fra FN-tjenesten.

Istedet for kontant utbetaling av den opp-

tjente feriegodtgjøring var hun tilbudt feriem/lønn etter opptjeningsreglene. Hun mente imidlertid å ha hørt at andre hadde fått kontant utbetaling av feriegodtgjørelse opptjent under FN-tjeneste, og ville selv foretrekke en slik ordning.

Ombudsmannen innhentet uttalelse fra Forsvarets overkommando som viste til pkt 18 i «Orientering om FN-tjeneste i Libanon» der det bl a heter

«Ferie/feriegodtgjøring opptjenes på vanlig måte. Opptjent ferie kan ikke avvikles i kontraktperioden. For personell som ved kontraktens opphør går ut av Forsvarets tjeneste utbetales opptjent feriegodtgjøring.»

Kontorassistent X skal således ikke ha utbetalt feriegodtgjøring når hun er i og skal fortsette i fullt arbeid i Forsvaret og får utbetalt sin lønn. Ombudsmannen tilskrev søkeren slik:

«Fra FO/P er det nå innløpt svar på min henvendelse om ovennevnte sak. En kopi av FOs brev legges ved til Deres orientering. Som det fremgår av svaret fra FO gjelder adgangen til å utbetale opptjent feriegodtgjøring kun for personell som etter kontraktens opphør går ut av Forsvarets tjeneste. Forsvaret har jo overfor slike ikke mulighet for å tilby ferie med lønn – hvorfor den opptjente feriegodtgjøring må utbetales kontant.

Ut fra de foreliggende opplysninger finner jeg intet å utsette på den måte Deres feriem/ferielønn er ordnet på.»

Et ektepar som begge var vervet som grenaderer ved en avdeling i Nord-Norge, reiste spørsmål om forståelsen av reglene om feriereiser med Forsvarets fly. Grenadererne mente at bestemmelsen om at hver ansatt kunne få en fri feriereise årlig for seg og sine familie-medlemmer måtte oppfattes slik at de to dermed hadde rett til to reiser i året.

Hærstaben, hvorfra Ombudsmannen innhentet uttalelse, opplyste at reglene forutsatte EN gratis feriereise pr år pr familie – uansett hvor mange i familien som var tilknyttet Forsvaret. Det ble også presisert at ordningen gjaldt personell som var beordret til Nord-Norge, men at man likevel fulgte en liberal praksis på dette området.

Ombudsmannen hadde ingen merknader til Hærstabens redegjørelse.

Befalssaker

Det er behandlet 60 saker i denne gruppe i 1985, mot 41 saker i 1984. I tillegg er det behandlet 8 saker fra tidligere år. Den relativt sterke økning i saksantallet antas å være tilfeldig, idet man tidligere har vært opp i et lignende antall befalssaker.

I forbindelse med repetisjonsøvelser som avvikles i årets 1. kvartal mottar Ombudsmannen ofte søknader om utsettelse med øvelsen fra utskrevne befal og menige som sivilt arbeider i revisoryrket.

Søknadene er vanligvis begrunnet med at revisjonsfirmaene i denne tiden er sterkt belastet med revisjon av årsoppgjør for sine klientbedrifter, som av hensyn til skattemyndighetene og/eller egen generalforsamling må legge frem revisorbekreftede årsrapporter.

I tilfeller der dette moment har vært særlig tungtveiende har Ombudsmannen ment at utsettelse måtte anses som rimelig. Personellsituasjonen har imidlertid ved flere høve ikke tillatt en imøtekommende avgjørelse.

Problemet bør etter nemndas mening kunne reduseres ved at slikt personell i større utstrekning blir innkalt til øvelser på andre tider av året.

En offiser som var kommet til skade under en idrettskonkurranse i elevtiden ved befalskolen, hadde flere ganger søkt om fast tilsetting som befal. Søknadene var avslått med den begrunnelse at han ikke fylte de oppsatte krav og betingelser for nyttilsetting i Hæren. Hans tjenesteforhold var derfor basert på tidsbegrensede engasjementskontrakter. Heller ikke Ombudsmannen, som fikk saken til behandling, fant muligheter for initiativ i saken da det i angjeldende tilfelle ikke var muligheter for dispensasjon.

En utskrevet løytnant som var ansatt i en ledende stilling i ett av særforbundene i Norges idrettsforbund var innkalt til repetisjonsøvelse på et tidspunkt da de viktigste forberedelser til forbundets 75-års jubileum skulle finne sted. Hans søknad om utsettelse med øvelsen var blitt avslått og heller ikke en etterfølgende anke var tatt til følge.

Sammen med sin forbundsleder tok han saken opp med Ombudsmannen. Det ble nå også dokumentert et annet uunngåelig fravær i forbundets administrasjon på samme tidspunkt, samtidig som de økonomiske konsekvenser av en eventuell utsettelse med de planlagte jubileumsarrangementer ble nærmere klarlagt.

På grunnlag av disse opplysninger tok Ombudsmannen saken opp med Generalkrigskommissariatet, og den innkallende avdeling.

Innkallingen ble opprettholdt, men regimentet sa seg enig i å se med velvilje på en eventuell søknad om permisjon under øvelsen slik at de mest presserende oppgaver i forbundets administrasjon kunne ivaretas.

Både klageren og forbundsledelsen fant dette som en godtagbar ordning.

En utskrevet kaptein var innkalt som leder av en spesialtjeneste under en repetisjonsøvelse. Under henvisning til at han nå bare hadde ca ett år igjen av sin tjenesteplikttid, og at han dessuten tok medisiner mot høyt blodtrykk og nervelidelser hadde han søkt om å bli fritatt for denne øvelsen.

Søknaden var avslått og klageren henvendte seg til Ombudsmannen. Etter å ha gjennomgått saken fant Ombudsmannen at det forelå tungtveiende grunner for å frita kapteinen og anbefalte regimentet å få klarlagt spørsmålet om kapteinens tjenestedyktighet.

Etter Ombudsmannens henvendelse fant det sted en konferanse mellom regimentet og kapteinen som førte til enighet om at klageren bare skulle delta i enkelte viktige leksjoner under repetisjonsøvelsen. Ombudsmannen hadde ingen merknader til denne løsning.

En kvartermester hadde søkt om 2 mndrs utsettelse med sin resterende plikttjeneste for å begynne studier ved NTH. Han begrunnet sin søknad med at det allerede under rekruttskolen var forespeilet muligheter for slik utsettelse og at han i tillit til dette hadde tatt befalsutdannelse.

Søknaden var avslått med den begrunnelse at det i hans tilfelle var muligheter for å få utsatt studiene uten tap av studieplass. Han hadde tatt opp saken med sin fagorganisasjon, som etter et resultatløst forsøk tok kontakt med Ombudsmannen. Etter Ombudsmannens anmodning foretok Sjøforsvarsstaben ny behandling og vurdering av klagesaken men fastholdt avslaget under henvisning til at klageren ikke ville bli påført noen vesentlig og uforutseelig ulempe ved å fullføre sin plikttjeneste. Studiet kunne utsettes og midlertidig arbeidstilbud forelå.

Ombudsmannen fant ikke avgjørelsen urimelig.

En utskrevet fenrik hadde søkt om utsettelse med en 4 ukers lang repetisjonsøvelse.

Søknaden var begrunnet med stort arbeidspress i hans sivile stilling, manglende muligheter for å skaffe kvalifisert avløser og at hans kone hadde visse komplikasjoner under sitt langt fremskredne svangerskap.

Regimentet hadde pga personellsituasjonen og hensynet til rettferdig fordeling av byrdene ikke funnet å kunne innrømme utsettelse.

Ombudsmannen ble forelagt klagesaken

og innhentet bl a uttalelse fra lege om situasjonen for klagerens hustru. Denne viste til at det var oppstått økende komplikasjoner under svangerskapet hvorfor legen hadde funnet det nødvendig å anbefale henne ro og forbud mot tyngre løft. Ekteparet hadde dessuten også en datter på 4 år.

Etter disse omstendigheter mente Ombudsmannen at det var avdekket tungtveiende sosiale grunner for utsettelse og anbefalte regimentet å vurdere søknaden på nytt.

I betraktning av de nye momenter som var fremkommet fant regimentet å kunne imøtekomme søkeren, og utsettelse ble innvilget.

En offiser hadde under en engasjementsperiode i 1977-78 hatt 9 mndrs permisjon uten lønn i forbindelse med sin kones sykdom og plutselig oppsigelse av husleieavtalen. Denne permisjonsperioden hadde han til tross for søknad ikke fått godskrevet som konkurranseansiennitet. Klagerens fagorganisasjon mente at det i dette tilfelle forelå sterke sosiale grunner for å imøtekomme klageren og ba Ombudsmannen om bistand i saken.

Avslaget var basert på de vilkår som var inntatt i engasjementskontrakten hvorav fremgikk at åremålstilsatte befal ikke gis tjenestefrihet uten lønn i nummer. Det ble vist til at løytnantens tjenesteavbrudd fant sted da han hadde status som vernepliktig fenrik og hadde inngått åremålskontrakt ved en nærmere angitt militær avdeling. Han kunne derfor på dette tidpunkt ikke komme inn under bestemmelsene i Tjenestereglement for Forsvaret kl 5 G III som gjelder yrkesbefal.

Organisasjonens henvendelse til Ombudsmannen ble forelagt departementet til uttalelse som bl a anførte:

«Som HBB er kjent med kan befal gis permisjon uten lønn enten som tjenestefrihet i nummer eller som tjenestefrihet utenfor nummer.

Yrkesbefalet kan gis permisjon uten lønn som tjenestefrihet i nummer etter 10 års tjeneste. Yrkesbefalet kan da gis 1 års tjenestefrihet uten lønn i nummer, mens permisjon utover 1 år gis som tjenestefrihet utenfor nummer, og anses ikke som tjenestetid i grad.

Lt X hadde i 1977 vært åremålstilsatt befal i 3 år. Han var ferdig med befalsskolen i 1973. Åremålstilsatt befal gis ikke tjenestefrihet uten lønn i nummer, hvilket også skulle fremgå av åremålskontrakten. Denne befalskategori vil ikke få den tid de er ute av sin stilling medregnet i befalsansienniteten i relasjon til opprykk i grad. Det er bare yrkesbefalet som kan gis permisjon uten lønn som

tjenestefrihet i nummer, og som nevnt ovenfor etter 10 års tjeneste som befal.

Med hensyn til HBBs henvisning til Statens personelhåndbok pkt 214 8-1 skal departementet bemerke at det er forskjell på veiledende regler fastsatt i Statens personelhåndbok og spesielle regler fastsatt for Forsvarets personell. Regler som det henvises til i Statens Personelhåndbok kan ikke relateres til de regler som er fastsatt for tjenestefrihet for befal og som kan hjemle opprykk i gradssammenheng.

Den tid Lt X var ute at tjeneste i 1977-78 er i henhold til gjeldende regler og praksis ikke å anse som tellende tid i gradssammenheng. I likhet med Hærstaben kan ikke departementet finne grunnlag til å fravike gjeldende regler for Lt X.

Det vises forøvrig til HSTs skriv av 15 november 1984 som vedlegges i kopi til Ombudsmannen for Forsvaret.»

Ombudsmannen konstaterte at det i dette tilfelle forelå klare bestemmelser til grunn for avgjørelsen uten at det var gitt adgang til dispensasjon.

Organisasjonens henvendelse ble av Ombudsmannen besvart slik:

«Det vises til tidligere brev i saken.

Jeg har mottatt gjenpart av FDs avgjørelse i brev til HBB av 10 d m.

Iht de bestemmelser som er inntatt i TfF kl 5 F I, pkt 11, skal åremålstilsatte ikke ha tjenestefri uten lønn. Dette innebærer at løytnantens tjenesteavbrudd under åremålstilsetting ikke kan godskrives eller medregnes i forbindelse med beregningen av konkurranseansiennitet. Jeg kan ikke se at det i regelverket er åpnet adgang til å dispensere fra bestemmelsene på dette punkt. Spørsmålet om å få innført en dispensasjonsadgang i spesielle tilfeller av rimelighetsgrunner, er formentlig en sak organisasjonene må ta opp med myndighetene.»

To offiserer i Sjøforsvaret klaget over at de i motsetning til tilsvarende befal i Hæren og Luftforsvaret ikke hadde fått godskrevet tjenestetid på kontrakt som løytnant ved senere opprykk.

Etter lang tids korrespondanse med militære myndigheter, tok offiserenes fagforbund saken opp med Ombudsmannen med anmodning om bistand for å få etablert samsvarende praksis i de tre våpengrener på angjeldende saksområde.

Forbundet pekte på at de to offiserene på grunn av denne urimelige forskjellsbehandling var kommet langt dårligere ut avansementsmessig enn tilsvarende befal i Hæren og Luftforsvaret. Forbundet pekte også på at Sjøforsvarsstaben av departementet tidligere var pålagt å foreta etterjustering av avansementsstatus for angjeldende personell i Sjøforsvaret slik at de ble stillet likt med personellet i Hæren og Luftforsvaret. Dette var

ikke blitt gjort for de to klagende offiserers vedkommende.

Ombudsmannen tok saken opp med Sjøforsvarsstaben som fremkom med en grundig redegjørelse for den årelange korrespondanse om saken og som konkluderte med at etterjustering nå var foretatt med virkning fra 1 nov 1984 i forbindelse med iverksettelse av den reviderte befalsordning. Etterjustering var foretatt for en rekke offiserer i samme situasjon.

Klagerne var etter dette gitt opprykk med virkning fra henholdsvis 1 jan 1984 og 1 jan 1985. Dette ble forbundet, av Ombudsmannen, underrettet om.

Spørsmålet om likebehandling mellom forsvarsgrensene i slike avansementssaker er nå løst som det fremgår av det foran nevnte.

En kaptein mente seg forbigått i forbindelse med besettelse av to nærmere angitte stillinger han hadde søkt på. En klage via hans fagforbund hadde ikke ført frem og forbundet tok derfor på klagerens vegne opp saken med Ombudsmannen. Såvel klageren som fagforbundet hevdet at i begge tilsetningsstillinger var det valgt en kandidat med svakere realkompetanse og tjenesteerfaring enn klageren.

Ombudsmannen innhentet alle personaldokumenter for såvel de beskikkede offiserer som klageren, og fikk også Hærstabens nærmere kommentarer.

Av de opplysninger som ble fremlagt fremgikk at GIH i begge tilfeller hadde lagt søkerens realkompetanse, tjenesteerfaring og tjenestlige uttalelser til grunn ved ansettelsen.

Etter gjennomgang av de innhentede opplysninger skrev Ombudsmannen slik til fagforbundet:

«Det vises til brev herfra av 19 f m.

Jeg har mottatt svar på min henvendelse til Forsvarets overkommando/Hærstaben og vedlegger til orientering en kopi av HSTs brev til Ombudsmannen av 2 d m.

Som det fremgår har Generalinspektøren for Hæren begrunnet tilsetningen i de to majorstillinger i Hæren med at de valgte kandidater, kapteinene X og Y, har den høyeste realkompetanse. Realkompetanse er som kjent definert som den samlede kompetanse en befalingsmann har ervervet gjennom utdanning, praksis og dyktighet.

En gjennomgåelse av personellpapirene (rulleblad og tjenesteuttalelser) for klageren og de tilsatte, synes etter min oppfatning å vise at det dreier seg om små forskjeller når det gjelder den enkeltes kvalifikasjoner og skikkethet for opprykk. Hvor flere kandidater konkurrerer vil valget i noen grad måtte bli skjønnsmessig selv om vurderingen utøves på et objektivt grunnlag. Det kan imid-

lertid ikke ses å være holdepunkter for at det ved utøvelse av dette skjønn er vist usaklighet eller at det er tatt utenforliggende hensyn. Jeg har heller ingen grunn til å tro at ikke såvel tilsetningsmyndighet som GTHs råd i tilsetningssaker har foretatt en grundig og samvittighetsfull vurdering av den enkelte søker. Det er ved min gjennomgang av saken ikke avdekket kritikkverdige forhold som kan gi meg grunn til å gå videre med saken.»

En offiser som tjenestegjorde som sjef ved en av Hærens skoleavdelinger var blitt frabeordret denne stilling etter at beordring i stillingen var gjort tidsbegrenset i forbindelse med innføringen av den reviderte befalsordning.

Offiseren mente seg urimelig behandlet da han så sent som i 1984 hadde fått fornyet beordring i stillingen uten tidsbegrensning. At beordring i denne stilling nå var gitt tidsbegrensning mente han kun måtte ha interesse for en ny stillingsinnehaver.

Ombudsmannen som ble anmodet om bistand, utba seg Hærstabens redegjørelse.

Av denne redegjørelse fremgikk at klageren i 1984 hadde fått forlenget sin beordring i stillingen med ett år, fordi man på dette tidspunkt hadde under overveielse å tidsbegrense beordringen i denne og en rekke andre stillinger i forbindelse med iverksettelsen av revidert befalsordning. Hensikten var å åpne for kvalifiserende stillinger for yngre befal. Det ble derfor også fastsatt en øvre aldersgrense for innehaverne av disse stillingene.

Hærstaben bemerket også at man hadde søkt å løse saken på en for klageren mest mulig tilfredsstillende måte ved bl a å sikre ham en ny stilling uten å måtte flytte. Det ble også bemerket at han ved frabeordringen hadde sittet 9 år i denne stillingen.

Ombudsmannen tilskrev klageren slik:

«Min henvendelse til HST er besvart ved brev fra HST av 10 d m som jeg vedlegger en kopi av.

Deres beordring i stillingen som sjef for X ses å utløpe 1 aug 85 etter at beordringsperioden siste gang i 1984 var blitt forlenget med ett år. Fra 1 aug 85 er en annen offiser beordret i stillingen. Etter det opplyste har dette sammenheng med de tids- og aldersbegrensninger som i forbindelse med innføring av den reviderte befalsordning ble gjort gjeldende for en rekke kvalifiserende sjefstillinger i Hæren innbefattet stillingen som sjef X. Ut fra det som er anført under pkt 3 i HSTs brev anser jeg dette som saklig begrunnet. Da Deres beordring som nevnt utløper pr 1 aug 85 og De ikke lenger fyller de vilkår som er satt for stillingsinnehaveren mht tidsbegrensning for beordring og øvre aldersgrense, kan jeg vanskelig se at beordringsmyndigheten kan kritiseres når GIH

har funnet det riktig å beordre en annen kvalifisert søker i stillingen. På bakgrunn av det HST har opplyst under pkt 7 kan jeg heller ikke anse avgjørelsen urimelig.»

En major i Hæren var lovet plass som elev ved Hærens stabsskole uten opptaksprøve.

Av tjenestlige og personellmessige grunner var gjennomføringen av stabsskolen mot hans egentlige ønske blitt utsatt. I 1984 ble han etter søknad beordret for 3 år i en stilling ved SHAPE. Først da han hadde tiltrådt denne stilling – hevdet klageren – fikk han vite at han ved å motta beordringen ikke lenger hadde krav på elevplassen ved stabsskolen som han tidligere var blitt lovet. Dessuten var dette en overgangsordning som ville bli avvirket innen 1986. Av korrespondansen mellom Hærstaben og klagerens fagforbund fremgikk at tvisten besto i en ulik oppfatning av om klageren var innforstått med at beordringen til SHAPE ville ha bortfall av elevplassen ved stabsskolen som konsekvens.

Fagforbundet anmodet om Ombudsmannens bistand i saken.

Som svar på sin henvendelse til Hærstaben fikk Ombudsmannen opplyst at klageren etter ny vurdering var gitt tilbud om elevplass ved stabsskolens 88-89-kull, uten at dette skulle gå på bekostning av de elevplasser som det skal konkurreres om.

En offiser som var beordret til tjeneste i Nord-Norge anmodet om Ombudsmannens bistand i forbindelse med at hans innsigelser mot denne beordring, etter hans mening, ikke var tatt hensyn til. Klageren viste til at det i bestemmelsene var forutsatt at det så langt som mulig skulle tas hensyn til personlige ønsker i forbindelse med slike beordringer.

Klageren hadde motsatt seg beordringen fordi han sammen med sin familie drev et reletivt stort gårdsbruk ved siden av offiseryrket. Både hans kone og sønn var opptatt med videregående utdanning, og kvalifisert avløser var ikke mulig å skaffe. Beordringen ville derfor medføre driftsavbrudd og stort økonomisk tap. Dessuten viste klageren til at han tidligere hadde tjenestegjort i Nord-Norge i 8 år.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarsdepartementet som etter å ha innhentet Hærstabens kommentarer kunne opplyse at klageren nå var tilbakebeordret til sin avdeling. Da klageren således hadde fått medhold i sin anke mot beordringen, reiste han overfor Ombudsmannen spørsmålet om Forsvaret kunne stilles erstatningspliktig

for det økonomiske tap han allerede var påført etter den feilaktige beordring.

Dette spørsmål er ennå ikke bragt til endelig avslutning.

En utskrevet fenrik som hadde sendt inn søknad om overføring til siviltjeneste var blitt innkalt til repetisjonsøvelse. Dette mente fenriken var i strid med loven om fritaking for militærtjeneste og anmodet derfor om Ombudsmannens bistand.

Saken ble tatt opp med vedkommende militære avdeling som raskt bekreftet at innkallingsordren ville bli trukket tilbake og at han heller ikke ville bli kalt inn senere så lenge søknaden om fritak var til behandling.

En kaptein hadde sendt inn klage over at han ikke hadde fått opprykk til major.

Klagen hadde ikke ført fram og han ba derfor om Ombudsmannens nøytrale vurdering av saken.

Kapteinen hevdet i sin klage at det var gitt opprykk til major for kapteiner som tidligere hadde tjenestegjort under hans kommando og at han selv ikke sto tilbake for flere av disse. Klageren ba om Ombudsmannens sammenlignende vurdering mellom ham og tre navngitte kapteiner som hadde fått opprykk.

Etter å ha gjennomgått saksdokumentene som ble utlånt fra Hærstaben, for såvel klageren som de navngitte majorer, skrev Ombudsmannen slik til klageren:

«Ved Hærstabens brev av 22 f.m, som det vedlegges kopi av, har jeg mottatt de utbedte opplysninger herunder tjenesteuttalelser og rulleblad for de befal De refererer til i henvendelsen til meg.

På grunnlag av det innsendte materiale har jeg forsøkt å foreta en sammenlignende vurdering av de opplysninger som er fremlagt om Deres og det øvrige befals faglige kvalifikasjoner slik som utdanning, militær og sivil, tjenesteerfaring samt personlige egenskaper slik disse er kommet til uttrykk i foreliggende tjenesteuttalelser.

Det inntrykk jeg etter mine undersøkelser sitter igjen med er at det synes å dreie seg om marginale forskjeller. Ut fra de opplysninger jeg har hatt tilgang til, kan jeg således ikke se at en eller flere av angjeldende offiserer peker seg ut som best skikket for opprykk. Jeg har bemerket av De ved ettervurderingen av kapteiner krets II 1983 ble funnet skikket for opprykk, men ikke rangert. Da De ikke var blant de kandidater opprykksrådet rangerte, er De heller ikke spesielt omtalt i rådets protokoller eller nevnt i GIHS innstilling til FD. Det er således ikke mulig for meg å si noe om hva som eventuelt har vært utslagsgivende når De ikke har nådd opp i konkurransen om ledige opprykksplasser. Jeg har imidlertid ikke noen holdepunkter for at opprykksrådet ik-

ke har foretatt en grundig og samvittighetsfull vurdering og bedømmelse av kandidatene. Rådet vil forøvrig få en vanskelig oppgave med å finne frem til en riktig plassering/rangering av kandidatene i de tilfeller hvor antallet kandidater er stort og mange av disse stiller svært likt når det gjelder faglige kvalifikasjoner.

Selv om jeg har forståelse for at De mener Dem forbigått av befal som De ikke synes å stå tilbake for når det gjelder faglige kvalifikasjoner, har jeg ikke grunnlag for å kritisere den skjønne myndighetene har utøvet når det gjelder valg av kandidater som etter en samlet vurdering av kvalifikasjoner er funnet best skikket til opprykk.»

En sersjant klaget over den behandling han hadde fått i forbindelse med et kjørehell han var utsatt for under elevperioden ved befalsskolen.

Klagerens utforkjøring hadde funnet sted noen dager etter et annet tilsvarende kjørehell ved skolen. Denne utforkjøring var klageren ikke innblandet i. Likevel hadde skolen behandlet de to sakene under ett og tilbudt de to involverte førere å velge mellom refse eller sammen å dekke de påløpne utgifter til berging etter det første kjørehell, kr. 540.

Klageren hadde først noe motvillig godtatt denne ordning, men fant etter å ha betalt beløpet og ved nærmere ettertanke at dette for hans vedkommende var en urimelig og ulogisk løsning, hvorfor han nå anmodet om bistand.

Klagerens fremstilling av saken ble bekreftet. Befalsskolen fremholdt at begge utforkjøringene hadde skjedd i et område der de aktuelle førerne var svært godt kjent og at uhellene skyldtes klar uaktsomhet.

Ved det første uhell hadde man benyttet Falken redningskorps til berging av kjøretøyet, mens det i klagerens tilfelle ble benyttet militært utstyr under bergingen. Skolen hadde derfor funnet at en deling av utgiftene til Falken på de to førerne var en rimelig og lik behandling av førerne.

Ombudsmannen tok saken opp med Hærstaben og fremholdt at skolens avgjørelse syntes tvilsom. Ombudsmannen pekte for det første på at det hverken var tilstrekkelig godtgjort eller nærmere begrunnet hva den påståtte uaktsomhet fra klagerens side besto i. Dernest bemerket Ombudsmannen at klageren var pålagt å betale halvparten av utgiftene vedrørende et kjørehell han selv ikke var innblandet i.

Hærstaben sluttet seg til disse anmerkninger og fant at det i dette tilfelle neppe var adgang til å gjøre sersjanten erstatningsansvarlig og at det heller ikke var grunnlag for noen disiplinærforføyning mot ham.

Etter dette skrev Ombudsmannen slik til klageren:

«Som tidligere meddelt er saken herfra tatt opp med Hærstaben som nå har behandlet Deres klage.

Hva erstatningskravet angår har HST forelagt saken for Hærens forsyningskommando som vil ta standpunkt til berettigelsen av kravet. HST har imidlertid for sitt vedkommende gitt uttrykk for at de utgifter kravet omfatter må antas å være Dem uvedkommende idet erstatningsplikt i tilfelle bare kan pålegges for utgifter i forbindelse med det kjørehell De selv var innblandet i. HST uttaler forøvrig av omstendighetene omkring kjørehellet tyder på at De ved anledningen har vist rimelig grad av aktsomhet.

Når det gjelder spørsmålet om eventuell disiplinær forføyning og avdelingens saksbehandling i denne sammenheng, har HST i påtegning av 1 d m bl a anført:

«Dersom en militær vognfører påfører skade på militært kjøretøy ved uaktsom eller grovt uaktsomt/forsettelig forhold, er det adgang til å pålegge såvel erstatningsansvar som å refse.

I og med dette er det neppe noe til hinder for at refsende befalingsmann stiller vedkommende overfor valget mellom refse og erstatning siden det innebærer mildere reaksjon.

Valget må imidlertid ikke avskjære ham fra eventuelt å anke. I det foreliggende tilfelle kan imidlertid den nevnte fremgangsmåte ikke nyttes, da det etter HSTs syn må være klart at det ikke er adgang til å gjøre sersjant X erstatningsansvarlig for et kjørehell han ikke selv har vært innblandet i.

Det kan således i tilfelle bare bli tale om en disiplinær forføyning. HSI antar imidlertid for sin del at heller ikke disiplinærforføyning bør komme til anvendelse.»

Jeg er for såvidt enig i at en skadevolder vil kunne stilles overfor et valg mellom reaksjoner, refse eller erstatningsplikt, men forutsetningen må være at vedkommende ved et slikt valg ikke fratras muligheten for administrativ anke slik at han kan få avgjørelsen prøvet av høyere myndighet.

Etter det som nå er fremkommet i saken vil jeg anta at erstatningskravet mot Dem vil bli frafalt og det innbetalte beløp tilbakebetalt. Jeg går også ut fra at det heller ikke vil bli truffet disiplinære forføyninger mot Dem i anledning av kjørehellet.

En kopi av dette brev er sendt avdelingen. Jeg har bedt om å bli underrettet om det endelige utfall av saken som jeg da eventuelt skal få komme tilbake til.»

Saken fikk sin endelige avgjørelse i Hærens forsyningskommando som skrev følgende:

«Etter den fremstilling som var angitt i den militære skaderapport fant en ingen grunn til å fremsette noe krav mot føreren av det militære kjøretøy. At avdelingen selv har fremsatt et krav mot vognføreren er noe som har vært ukjent for Hærens forsyningskom-

mando. En minner i den anledning om at alle Forsvarets krav om erstatning som følge av trafikkuhell hvor ett eller flere av Forsvarets kjøretøyer er innblandet, skal reises (fremmes) av HFK på grunnlag av innsendt skademelding eller andre tilgjengelige kilder/opplysninger. Se Teknisk Håndbok – kjøretøyforvaltning i Forsvaret (TH 100-10) 1981 side 18, pkt 9.4.1 – KTF avd I nr 2-1969, side 41.

Regresskrav gjøres bare gjeldende mot militære motorvognførere dersom uaktsomheten er grov eller er grensende til grov uaktsomhet. Denne praksis har vært fulgt for å være på linje med forsikringsselskapenes måte å behandle bilskader på og for å være på linje med det som antas å være gjeldende rett. Det ville lett virke urimelig på de militære vognførere hvis det faktum at Forsvaret er selvsassurandør på kaskosiden skulle føre til et strengere erstatningsansvar enn om Forsvaret hadde kaskoforsikret sine kjøretøyer i et privat selskap.

Dersom en skal karakterisere uaktsomhetsgraden i det aktuelle tilfelle, vil en være tilbøyelig til å plassere det som grensende opp til det hendelige uhell for militærsjåførens vedkommende. Noen fysisk kontakt mellom militært og sivilt kjøretøy fant ikke sted.

En vil innskjerpe bestemmelsene om behandling av bilskader, og i denne forbindelse presisere at det å reise erstatningskrav mot forsikringsselskaper eller sjåfører av militære motorkjøretøyer tilligger HFK.»

Sivilt personell i Forsvaret

Det er behandlet 7 saker i denne gruppen samt en fra tidligere år.

Nemnda finner ikke behov for noen detaljert fremstilling av noen av de enkeltsaker som er behandlet under denne gruppe.

Noen av sakene gjelder klage i forbindelse med ansettelser. En av sakene gjelder klage over påstått uriktig endring av lønnsforhold. Dessuten har Ombudsmannen fått henvendelse fra et firma på Vestlandet som har reist erstatningskrav for skader på eiendom som oppsto ved bølgeslag fra et nederlandsk fartøy under en NATO-øvelse. Saken er av Forsvarsdepartementet tatt opp med den nederlandske ambassade i Norge.

OMBUDSMANNSNEMNDAS BEFARINGER

Nemnda har i 1985 besøkt Infanteriets øvingsavdeling nr 1, Sessvollmoen den 19 mars – øvelse «Elg 85» den 19-20 september og Hvalsmoen/Eggemoen den 19 november.

Infanteriets øvingsavdeling nr. 1, Sessvollmoen

Nemnda ble mottatt av fungerende sjef, major T.K. Østby som orienterte om leirens historie og funksjon.

Avdelingen hadde problemer med oppfyl-ling av et helt kompani for Nord-Norge pga frafall ved klassifisering/kjennelse. Ellers var det få problemer med mannskapene. Det savnes et mer erfarent mellomsjikt i befals-sammenheng, både på forvaltnings- og ledel-sessiden.

Leiren har fått to nye kaserner, nytt kjøk-ken og er tildelt en ekserserhall til opplæring på og vedlikehold av utstyr/kjøretøyer. Ny kantine skal etableres i det gamle kjøkken-/spisesalbygget. Depotsituasjonen er svært dårlig og gymnastikksal savnes fortsatt. De gamle kasernene er kalde, og nye vinduer og etterisolering er nødvendig.

Under møtet med fellesutvalget ble prob-lemet med mobbing belyst. Tillitsmennene berømmet ledelsen for at de var våkne for dette problemet og reagerte når noe ble på-vist.

Tillitsmennene hadde ingen spesielle om-budsmannssaker å ta opp. De kunne fortelle at arbeidet i fellesutvalget gikk meget greit.

Øvelse «Elg-85»

Sjefen for Distriktskommando Østlandet, generalmajor Rosnes og sjefen for Brigaden i Sør-Norge, oberst Parr mottok nemnda. Nemnda møtte også Generalinspektøren for Hæren, generalmajor Breilid, under besøket.

Nemnda fikk en grundig orientering om øvelsesområdet og opplegget for øvelsen. Det var registrert et stort antall søknader om utsettelse med øvelsen, men det hadde likevel vært mulig å fylle bemanningskrave-ne.

Nemnda besøkte flere av avdelingene ute i øvelsesområdet. Øvelsen syntes å være grundig forberedt med god treningseffekt som resultat. Et geværkompani hadde stor befalsmangel, noe som resulterte i utilfreds-stillende utnyttelse av tiden og et noe redu-sert treningsutbytte. Øvelsesledelsen var imidlertid oppmerksom på dette og ville trefe tiltak for å bedre effektiviteten slik at gjentakelse ble forhindret.

Nemnda fikk ved hver avdeling anledning til samtale med tillitsmennene. Disse be-kreftet inntrykket av stor effektivitet og mannskapenes forståelse av behovet for sli-ke øvelser.

Det ble imidlertid pekt på at enkelte – sær-lig selvstendig næringsdrivende – ofte ble påført betydelige økonomiske tap under på-lagte repetisjonsøvelser. Dessuten ble deler av det personlige utstyr karakterisert som utilfredsstillende. Større dusjkapasitet var et sterkt ønske. Ellers ble det uttrykt til-fredshet med tillitsmannsordningen, selv

om det var relativt få saker som nødvendiggjorde bruk av tillitsmannsapparatet.

Ombudsmannen benyttet anledning til å gi en viss orientering om ombudsmannsordning.

Nemnda betrakter øvelse «Elg-85» som en

**Ingeniørvåpnets skole- og øvingsavdeling,
Hvalsmoen/Eggemoen**

Nemnda ble mottatt av avdelingssjefen, oberst Rognlien, som orienterte om avdelingens historie og funksjon. Hovedoppgaven er å drive fagopplæring og befalsutdanning for Ingeniørvåpnet. Skolen kan i 1986 feire 100 år som utdanningsinstitusjon for Forsvaret. Det drives også utstrakt kursvirksomhet for befal og utdanning av mannskaper til betjening av ulike typer anleggsmaskiner og kjøretøyer.

Hærens ingeniørskole som er en 3½-årig ingeniør- og befalsutdanning er foreslått nedlagt, noe skoleledelsen har advart mot idet man mener Forsvaret fortsatt har stort behov for en slik skole og personell med de kunnskaper skolen gir. Skolen har stor søkning og har oppnådd meget gode resultater. Også næringslivet og ingeniørorganisasjonene har advart mot nedleggelse.

Maskinsoperatørutdanningen gir mannskapene en opplæring av stor betydning for Forsvaret og den kommer senere det sivile samfunn til nytte.

De fleste ingeniørsoldater tjenestegjør i Ingeniørkompaniet/Brig N. Forsvarets ABC-skole er også lokalisert til Hvalsmoen.

IVSØ disponerer 120 forskjellige kjøretøyer og etablissementet omfattes av 153 bygninger. Avdelingen har stort behov for nye arealer til skyte- og øvingsformål, særlig er det behov for et effektivt skytefelt. Feltmessige skyteøvelser må nå henlegges til Steinsjøfeltet som ligger 8-9 mil unna.

Etter møtet med sjefen og hans nærmeste medarbeidere, hadde nemnda møte med fellesutvalget som omfatter tillitsmenn fra Hvalsmoen og Eggemoen. Ombudsmannen orienterte om ombudsmannordningen og hensikten med besøket.

Tillitsmennene tok opp endel saker av interesse for mannskapene ved avdelingen. De uttrykte ellers stort sett tilfredshet med forholdene ved IVSØ.

Nemnda foretok til slutt en befarings- og etablissementene på Hvalsmoen og Eggemoen.

Det har foregått en betydelig utbygging og fornyelse av forlegningsforholdene. Nybyggingene er av meget høy standard, samtidig har man oppnådd en vesentlig standardforbedring av eldre bygninger gjennom vellykket restaurering.

På Eggemoen er det bl a etablert et repetisjons-senter som er under utbygging, og som vil bidra til en effektivisering av repetisjonsøvelsene.

De senere års investeringer ved såvel Hvalsmoen som Eggemoen har medført en vesentlig forbedring av forlegningsforholdene for mannskapene og bedre arbeidsforhold for befalet og de øvrige ansatte.

Oslo i februar 1986.

Per A. Utsi

Hans Nordahl Jensen

Erlend Rian

Ola D. Gløtvold

Kjell Reinsfelt

Georg Jacobsen

Per Håpnes